

A woman with blonde hair tied back, wearing a dark jacket, is smiling warmly as she holds a baby. The baby is wearing a light-colored long-sleeved shirt with a cartoon cat design and light-colored pants. The scene is dimly lit, with a strong light source from the right creating a soft glow on the woman's face and the baby's head. The background is dark and out of focus.

SUOMEN
LASTEN-
KULTTUURI-
LIITTO

PIENET ASKELEET KULTTUURIIN

Selvitys pikkulapsille ja heidän
perheilleen suunnatuista taide-
ja kulttuuripalveluista Suomessa

PIENET ASKELEET KULTTUURIIN

Selvitys pikkulapsille ja heidän
perheilleen suunnatuista taide-
ja kulttuuripalveluista Suomessa

*Julkaisija:
Suomen lastenkulttuuriliitto*

*Hankkeen rahoittaja:
Brita Maria Renlundin muistosäätiö*

Julkaisuvuosi: 2026

Toimitus: Tetti Tuhkio

Ulkoasu ja taitto: Hanna Nordström

*Kansikuva: Kulttuurikeskus PiiPoosta
Kuvaaja: Valtti Visuals*

ISBN 978-952-69965-8-5

Painopaikka: Eräsalon Kirjapaino

Sisältö

Avaussanat 6

1 Pienet askeleet kulttuuriin 8

- Perheen oikeus lastenkulttuuriin? 8
- Varhaislapsuus ja kulttuurihyvinvointi 9
- Kulttuurihyvinvointia kunnissa ja yhdyspinnoilla 10
- Kohti perheiden kokonaisvaltaista kulttuurihyvinvointi 12

2 Pienet askeleet kulttuuriin -kyselyn tulokset 13

- Kunnat 14
- Hyvinvointialueet 18
- Kolmas sektori, seurakunnat ja muut 18
- Kulttuuripalvelujen puute ja kehittämistarpeet erityisesti pienillä paikkakunnilla 19
- Varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatussuunnitelmien nykytila kunnissa 20

3 Yhteenvetoa ja analyysiä tuloksista 22

- Haasteet 23
- Mahdollisuudet 24

4 Hyvät käytänteet ja toimintamallit 27

5 Asiantuntijapuheenvuorot 38

- Ulla Laurio 39
- Milla Liehu 41
- Päivi Setälä 44
- Marikki Huhtala ja Lotta Lindblom 47

6 Näkökulma 49

7 Seuraavat askeleet 51

Lähteet 54

Yhdessä otamme pieniä, mutta merkityksellisiä askelia
kohti tulevaisuutta, jossa jokaisella lapsella on mahdollisuus
kasvaa taiteen ja kulttuurin ympäröimänä.

Avaussanat

Taide on osa ihmisyyttä. Sen avulla voimme olla yhdessä itseemme ja toisiimme, ilmaista tunteita ja ajatuksia, joita ei ehkä muuten voi pukea sanoiksi. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus linjaa, että jokaisella lapsella on oikeus osallistua taide- ja kulttuurielämään. Tämä oikeus ei ala vasta varhaiskasvatuksessa, kouluiässä tai silloin, kun lapsi osaa puhua. Se kuuluu myös vauvoille. Aivan pientenkin lasten tulisi olla täysivaltaisia kulttuurin kokijoita ja tekijöitä.

Lapsen varhaisvuodet ovat merkittäviä koko elämän kannalta. Kulttuurikompetenssi, eli kyky ymmärtää, kokea ja luoda kulttuuria, alkaa kehittyä jo varhaislapsuudessa. Kun lapsi saa varhain kokemuksia taiteesta ja kulttuurista, hänelle muodostuu pohja, joka tukee myöhempiä yhteiskunnallista osallisuutta ja aktiivista kansalaisuutta. Taide ei siis ole vain elämysten lähde. Taide rakentaa taitoja, joiden avulla lapsi voi myöhemmin vaikuttaa, osallistua ja olla osa yhteisöä.

Vauvalle taide on ennen kaikkea leikkiä, ja leikki on vauvan luontainen tapa olla ja oppia. Taidehetket stimuloivat monipuolisesti eri aisteja, tukevat vauvan kehitystä ja auttavat tunneilmaisun kehittymistä jo ennen kuin ensimmäiset sanat löytyvät. Yhdessä vanhemman tai läheisen aikuisen kanssa koetut taidehetket vahvistavat varhaista vuorovaikutusta ja luovat turvallisuuden tunnetta. Vanhemmalle yhteinen hetki tarjoaa mahdollisuuden pysähtyä, olla aidosti läsnä ja kokea iloa arjen keskellä. Samalla se voi auttaa löytämään ja ylläpitämään omaa luovuutta, joka usein jää helposti sivuun pienten lasten vanhempana.

Suomen lastenkulttuuriliiton Pienet askeleet kulttuuriin -hankkeessa olemme selvittäneet, millaisia taide- ja kulttuuripalveluita vauvoille, taaperuille ja heidän perheilleen on tällä hetkellä tarjolla Suomessa. Haluamme edistää sitä, että taiteen ja kulttuurin kokeminen olisi aidosti kaikkien saavutettavissa, asuinpaikasta tai perheen tilanteesta riippumatta. Tämä kädessäsi oleva julkaisu kokoaa yhteen tietoa, havaintoja ja kehittämisideoita sekä olemassa olevia menetelmiä, jotka tukevat niin kuntia, hyvinvointialueita kuin muita toimijoita rakentamaan yhdenvertaisempia kulttuuripalveluja jo kaikkein pienimmillekin meistä.

Lämmin kiitos Brita Maria Renlundin muistosäätiölle tämän hankkeen rahoituksesta sekä kaikille, jotka ovat jakaneet tietojaan ja kokemuksiaan tämän selvitystyön aikana. Ilman teitä tämä työ ei olisi ollut mahdollista. Kiitämme myös julkaisun asiantuntijapuheenvuorojen kirjoittajia, jotka ovat jakaneet osaamistaan ja näkökulmiaan, rikastuttaen kokonaisuutta arvokkaalla panoksellaan. Erityiskiitokset osoitamme myös Helsingin kaupungin Kulttuurin kummilapset -toimintamallin rakentajille, erityisesti Ulla Lauriolle ja Mirka Nokalle, joiden työ ja näkemykset antoivat meille alkusysäyksen tähän tärkeään selvitystyöhön ja jotka tarjosivat arvokasta tukea ja sparrausta meille sen eri vaiheissa. Kiitämme lisäksi Suomen lastenkulttuuriliiton VAUVAT!-teemaryhmän jäseniä innostavista ja kannustavista keskusteluista matkan varrella.

Yhdessä otamme pieniä, mutta merkityksellisiä askelia kohti tulevaisuutta, jossa jokaisella lapsella on mahdollisuus kasvaa taiteen ja kulttuurin ympäröimänä.

Tetti Tuhkio ja Henna Kojo-Nieminen
Suomen lastenkulttuuriliitto

1

Pienet askeleet kulttuuriin – kulttuurihyvinvointi, yhdyspinnat ja mahdollisuudet

Kulttuurihyvinvointi on noussut 2010-luvulta alkaen yhä näkyvämmäksi osaksi suomalaista kulttuuri- ja hyvinvointipolitiikkaa. Ymmärrys siitä, etteivät taide ja kulttuuri ole vain vapaa-ajanvietettä, vaan perusoikeuksiin kytkeytyvä osa hyvää elämää, on lisääntynyt. Erityisesti varhaislapsuuden näkökulmasta tilanne on kiinnostava ja osin ristiriitainen. Tiedämme tutkimuksen perusteella taiteen ja kulttuurin myönteisistä vaikutuksista lapsen kasvuun ja perheiden hyvinvointiin, mutta rakenteellinen tuki vauvakulttuurille on yhä valtakunnallisesta näkökulmasta pistemäistä.

Tällä hetkellä kulttuurihyvinvoinnin ympärillä käytävässä keskustelussa yhdistyvät lapsen oikeudet, väestön hyvinvoinnin tilanne, kunta- ja aluehallinnon uudistus sekä kestävä kehityksen tavoitteet. Tässä keskustelussa pikkulapsiperheille suunnatut kulttuuripalvelut näyttäytyvät mahdollisuutena tukea perheitä ja vahvistaa ennaltaehkäisevää hyvinvointityötä. Samaan aikaan tilanne on riippuvainen poliittisesta tahdosta, resursseista ja sektorien välisestä yhteistyöstä.

Perheen oikeus lastenkulttuuriin?

YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen artikla 31 määrittelee, että vapaa osallistuminen kulttuurielämään ja taiteisiin kuuluu kaikille lapsille. Tälle oikeudelle ei ole määritelty alaikäraja. Oikeuteen linkittyä sopimusvaltioiden velvollisuus edistää tämän oikeuden toteutumista konkretiassa.

Puhuttaessa vauvakulttuurista puhutaan oikeastaan lapsen ja vanhemman tai muun oman aikuisen muodostaman yksikön kulttuurisesta osallisuudesta, perheiden kulttuurikasvatuksesta ja mielekkästä vapaa-ajasta. Vauvakulttuurin tavoitteena on tukea perheiden hyvinvointia, lapsen ja vanhemman siteen vahvistumista sekä vanhemmuuteen kasvua. Taide ja kulttuuri ovat välineitä hyvinvoinnin lisäämiseen ja tasapainoisen kasvun tukemiseen.

Suomessa on 2020-luvulla syntynyt vuosittain noin 45 000 lasta, mutta trendi on ollut vuosi vuodelta laskeva. Väestöennusteiden mukaan laskenut syntyvyys tulee vaikuttamaan väestökehityksen jatkuvaan laskuun seuraavan 30 vuoden tarkasteluvälillä. Lasten saanti mietityttää yhä useampia nuoria aikuisia. Selvityksissä maailman tilanne sekä omat taloudelliset ja henkiset resurssit ovat syitä, joiden vuoksi lasten saamista harkitaan entistä pidempään. Näihin huoliin vauvaperheille suunnatut palvelut vastaavat tarjoamalla mahdollisuuksia kohdata matalalla kynnyksellä muita samassa tilanteessa olevia, oppia vanhemmuustaitoja ja tarjota lapselle ensimmäisiä kokemuksia taiteen ja kulttuurin parissa.

Taiteen edistämiskeskuksen julkaisussa *Elämä vaatii taidetta!* muistutetaan, että elämme monitasoisen kestävyysmurroksen keskellä. Resilienssi on koetuksella yhteiskunnassa, jossa ekologinen kestävyyskriisi, talouden paineet ja sosiaalisen tuen väheneminen haastavat ihmisten arkea. Taiteella ja kulttuurilla on tässä tilanteessa erityinen merkitys, koska ne auttavat ihmisiä jäsentämään kokemuksiaan, antavat tilaa tunteille ja vahvistavat toivoa tulevasta. Jo vauvaikäisten kanssa jaetut kulttuurikokemukset voivat tukea perheen resilienssiä ja luoda myönteisiä kasvun edellytyksiä tilanteessa, jossa kuormitus on monella tapaa suurta. Vauvakulttuuri voidaan nähdä konkreettisena tapana toteuttaa lapsen oikeutta kulttuuriin sekä vahvistaa samalla vanhemmuuden ja perheiden tukirakenteita. Se ei ole irrallinen lisä, vaan osa lapsen kulttuurisia oikeuksia ja yhteiskunnan vastuuta huolehtia pienimpien hyvinvoinnista.

Varhaislapsuus ja kulttuurihyvinvointi

2010-luvulla vakiintunut kulttuurihyvinvoinnin käsite viittaa taiteen ja kulttuurin tekemisen ja kokemisen tuottamiin hyvinvointivaikutuksiin. Termillä viitataan sekä yksilön kokemuksiin, taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksia tarkastelemaan tutkimukseen että toimintaan, jossa kulttuurin ja taiteen keinoin tavoitellaan hyvinvointivaikutuksia. Toimintana kulttuurihyvinvointi on usein poikkisektoraalista, tietyille kohderyhmälle suunniteltua.

Kulttuurihyvinvointia tarkastelee kokonainen tutkimuksen ja tietokirjallisuuden kenttä. *Elämä vaatii taidetta!* -julkaisussa kulttuurihyvinvointi määritellään monimerkityksiseksi ja kehittyväksi termiksi, joka kattaa sekä yksilön kokemuksen taiteen ja kulttuurin vaikutuksista hyvinvointiin että yhteisöjen kokonaisvaltaisen kulttuurisen hyvinvoinnin. Lisäksi kulttuurihyvinvointitoiminnalla tarkoitetaan nimenomaan tavoitteellista, moniammatillista yhteistyötä, jossa taiteen keinoin edistetään osallisuutta, terveyttä ja hyvinvointia.

Mitä kulttuurihyvinvointi tarkoittaa varhaislapsuudessa? Tutkimukset osoittavat suuren määrän myönteisiä vaikutuksia varhaislapsuudessa koetuille taide- ja kulttuurikokemuksille. Yhteinen mielekäs ja moniaistinen tekeminen toimii perheen sisäisenä liimana vahvistaen lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Vauvalle luova tekeminen oman aikuisen kanssa ryhmässä tukee myös sosiaalisten taitojen, motoriikan ja tunnetaitojen kehittymistä sekä neurologista kehitystä. Moniaistinen tekeminen tuo esille jo pienenkin lapsen persoonallisuutta.

WHO:n vuoden 2019 raportissa tarkasteltiin taiteen ja kulttuurin hyvinvointia lisääviä vaikutuksia eri osatekijöiden kautta. Niitä olivat muun muassa vaikutus sosiaaliseen, fyysiseen ja henkiseen hyvinvointiin sekä vaikutus kognitioon, tunteisiin, mielikuvitukseen ja aisteihin. Konkreettisesti vaikutukset voivat ilmetä esimerkiksi yksinäisyyden tunteen vähenemisenä, madaltuneina stressihormonitasoina, vahvistuneena resilienssinä ja uusina taiteellisina ja toiminnallisina taitoina. Raportti havaitsi, että taiteen terveyttä ja hyvinvointia edistäviä vaikutuksia olivat muun muassa lapsen kasvun ja kehityksen tuki sekä tuki hoivalle. Kulttuurihyvinvointia edistävät toimet ovat vähäriskisiä, kustannustehokkaita ja ne tukevat hyvinvointia edistävää käyttäytymismalleja.

Tässä selvityksessä tarkastelemme vauva- ja pikkulapsiperheille suunnattuja kulttuuripalveluita, jotka on joko suunniteltu kulttuurihyvinvoinnin näkökulmasta tai joiden olemme tulkinneet edistävän perheiden ja lasten hyvinvointia. Painotus on ennaltaehkäisevässä, ei niinkään hoitovaiheen kulttuurihyvinvointitoiminnassa.

Varhaislapsuuden näkökulmasta on olennaista, että kulttuurihyvinvoinnin mahdollisuudet tunnustetaan yhtä vahvasti kuin vanhemmillä ikäryhmillä. Elämä vaatii taidetta! -julkaisussa muistutetaan, että suhde taiteeseen ja kulttuuriin alkaa rakentua jo lapsuudessa. Tasavertaiset mahdollisuudet osallistua kulttuuritoimintaan ovat edellytys sille, että jokaisella lapsella on mahdollisuus kehittää omaa kulttuurisuhdettaan ja kokea osallisuutta.

Kulttuurihyvinvointia kunnissa ja yhdyspinnoilla

Kulttuurihyvinvoinnin tunnettuuden kasvu on vahvistanut käsitystä siitä, että taide ja kulttuuri ovat hyvän ja merkityksellisen elämän osa-alueita. Mutta miten taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksia syntyy ja miten taide vaikuttaa? Erityisen haastavaa asian selvittäminen on vauvakulttuurin osalta.

Taiteen ja kulttuurin hyvinvointia edistäviä vaikutuksia tutkitaan sekä kokemustiedon että kliinisten tutkimusten avulla. Hyvinvointi on äärimmäisen monista osa-alueista muodostuva kokonaisuus,

jonka osa-alueet ovat toisistaan riippuvia. WHO:n vuoden 2019 satoja tutkimuksia kartoittanut raportti havaitsi, että taiteen terveyttä ja hyvinvointia edistäviä vaikutuksia olivat muun muassa lapsen kasvun ja kehityksen tuki sekä tuki hoivalle. Hyvinvointivaikutukset myös laajenevat taide- ja kulttuurikokemukset kokeneesta yksilöstä hänen lähipiiriinsä.

Kulttuurihyvinvointi on osa kuntien, hyvinvointialueiden ja kolmannen sektorin yhteistyötä. Se on mukana elintapaohjauksessa yhdessä liikunnan, ravitsemuksen ja uniterveyden kanssa. Kunnille paineen kulttuurihyvinvointipalveluiden tuottamiselle luo laki kuntien kulttuuritoiminnasta. Laki määrittelee, että kuntien kulttuuripalveluiden tehtävä on vahvistaa väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä osallisuutta ja yhteisöllisyyttä kulttuurin ja taiteen keinoin. Nyt käsillä olevan selvityksemme vastaajistakin suuri osa edusti kuntatoimijoita.

Kulttuurin TEAviisarin 2025 tulosten mukaan kuntien ja kulttuuritoimijoiden välinen yhteistyö Suomessa on vahvistunut viime vuosina. 87 prosenttia kunnista kertoo asettaneensa kulttuurihyvinvoinnille tavoitteita hyvinvointikertomuksessa ja hyvinvointisuunnitelmassa. Vuonna 2019 vastaava luku oli 54 prosenttia. Yhteistyö kuntien ja hyvinvointialueiden välillä ei ole vielä yhtä vakiintunutta kuin kuntien ja kulttuurikentän. 44 prosenttia kunnista raportoi kulttuurihyvinvointitoiminnan sopimuksesta hyvinvointialueensa kanssa.

CUPoRen Kulttuurihyvinvointialueet? ja Taiken Elämä vaatii taidetta! toteavat, että kulttuurihyvinvoinnin rakenteet ovat kehittyneet, mutta yhteistyötä ja käytäntöjä täytyy edelleen rakentaa uudelleen hyvinvointialueuudistuksen jälkeen. Yhteistyö nähdään välttämättömänä edellytyksenä sille, että taiteen ja kulttuurin potentiaali saadaan mukaan osaksi osallisuuden ja hyvinvoinnin keinovalikoimaa.

Kulttuuripoliittisissa selonteoissa kulttuurihyvinvointi on noussut yhdeksi keskeisistä teemoista, vaikkei termi aina esiinny sellaisenaan. Taiteen ja kulttuurin yhteys terveyteen ja hyvinvointiin tunnustetaan ja yhtenä tavoitteena on varmistaa, että eri sektorien politiikkatoimet tukevat toisiaan ja muodostavat johdonmukaisen kokonaisuuden. Selonteossa esitetään muun muassa, että HYTE-kertoimen painoarvoa lisätään ja kriteereitä tarkistetaan paremmin vaikuttavaa ennaltaehkäisyä tukeviksi ja että kulttuurin hyvinvointivaikutuksiin liittyvää osaamista vahvistetaan kaikilla hyvinvointialueilla.

Vauvakulttuurin näkökulmasta rakenteellinen pohja palveluiden kehittämiseksi ja laajentamiseksi on vahvistumassa. Kuntien ja hyvinvointialueiden lakisääteiset tehtävät, valtion kulttuuripoliittinen ohjaus ja kulttuurihyvinvoinnin tunnustaminen osaksi hyvinvointi- ja terveystyötä muodostavat perustan, jolle vauvoille ja pikkulapsille suunnattuja kulttuuripalveluja voidaan rakentaa. Samalla on selvää, että ilman tietoista painotusta pienimpien lasten näkökulma ei automaattisesti nouse esiin.

Kohti perheiden kokonaisvaltaista kulttuurihyvinvointia

Nyt käsillä olevan selvityksen tekoprosessin aikana pohdimme usein pikkulapsiperheille suunnattujen kulttuuripalveluiden haasteita. Useimmiten esiin nouseva niistä oli resurssien vähyys sekä sektorirajat ylittävän yhteistyön kankeus, mutta myös vauvakulttuurin vähäinen tuntemus ja arvostus. Vauvakulttuurin tekijät joutuvat perustelevaan työnsä merkitystä ja vaikutuksia kohderyhmälle, päättäjille, rahoittajille ja yhteistyötahoille.

Hyvinvoiva yhteiskunta muodostuu hyvinvoivista yksilöistä. Vauvaperheiden saama yhteiskunnallinen tuki erilaisten palveluiden muodossa on tärkeää perheiden hyvinvoinnille. Erilaiset lähipalvelut vahvistavat myös perheiden välisiä suhteita ja auttavat tutustumaan saman alueen asukkaisiin, jotka ovat samassa elämänvaiheessa. Tämä vahvistaa hyvinvointia, luottamusta ja sosiaalista koheesiota.

Selvityksen tavoitteena on, että hyvät käytännöt vauva ja pikkulapsiperheiden kulttuuripalveluista tulevat tunnistetuiksi ja leviävät. Samalla tavoitteena on vahvistaa tietoisuutta siitä, millaisia hyvinvointivaikutuksia kulttuurilla voi olla vauvaperheiden arjessa ja miten nämä vaikutukset voidaan kytkeä osaksi kunnan ja hyvinvointialueen strategista hyvinvointityötä. Kulttuuri tukee osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja kokemusta merkityksellisyydestä, jotka ovat keskeisiä tekijöitä silloin, kun pyritään vähentämään eriarvoisuutta ja ehkäisemään ongelmien kasautumista. Vauvakulttuuri voi olla yksi konkreettinen väline näiden tavoitteiden toteuttamisessa silloin, kun se tunnistetaan osaksi perheiden palvelukokonaisuutta eikä pelkästään vapaa-ajan toiminnaksi.

Väestökehityksen, hyvinvoinnin tilan ja kulttuuripoliittisen ohjauksen yhdistelmä luo vahvat perusteet vauvakulttuurin kehittämiseksi. Väestön ikääntyminen ja syntyvyyden lasku haastavat pohtimaan, miten yhteiskunta suhtautuu pienimpiin jäseniinsä ja heidän perheisiinsä. Kulttuurihyvinvointi tarjoaa yhden reitin vahvistaa perheiden resilienssiä ja luoda puitteita hyvälle elämälle jo sen alkuvaiheessa.

2

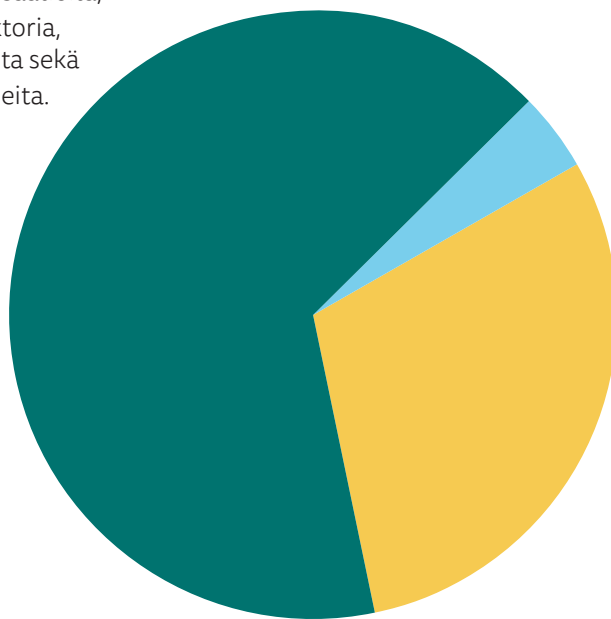
Pienet askeleet kulttuuriin -kyselyn tulokset

Suomen lastenkulttuuriliiton kysely pikkulapsiperheille suunnatuista taide- ja kulttuuripalveluista tehtiin kevään ja kesän 2025 aikana. Vastaajia lähestyttiin monen eri kanavan kautta, kuten liiton omien yhteystietolistojen avulla, jäsen- ja uutiskirjeissä mainostaen, suorilla yhteydenotoilla ja perhekeskusverkoston kautta.

Kyselyyn saatiin kaikkiaan 138 vastausta. Vastaajista 66 % edusti kuntaorganisaatiota, 19 % kolmannen sektorin toimijoita, 4 % hyvinvointialueita ja 1 % seurakuntia. 10 % ilmoitti edustavansa jotain muuta, kuten yksityisiä tai julkisrahoitteisia museoita, taiteen perusopetuksen oppilaitoksia tai yrityksiä sekä yksityisyrittäjiä. Tuloksissa vastaukset on yhdistetty siten, että seurakunnat ja muut vastaajat on yhdistetty kolmannen sektorin toimijoiden vastauksiin.

Kyselyyn vastanneista 66 % edusti kuntaorganisaatioita, 30 % kolmatta sektoria, seurakuntia ja muita sekä 4 % hyvinvointialueita.

66%
kunta-
organisaatiot

4%
hyvinvointi-
alueet

30%
kolmas sektori,
seurakunnat ja
muut

Tässä tutkimuksessa pääpaino oli toiminnassa, johon pikkulapset, 0–3-vuotiaat, osallistuvat oman aikuisen kanssa. Kuntien kulttuurikasvatusohjelmat on yleensä suunnattu varhaiskasvatuksen piirissä oleville lapsille ja niihin lapsi osallistuu oman ryhmänsä ja sen mukana tulevan aikuisen kanssa. Mutta koska saadut vastaukset tuottivat paljon tietoa myös alle kouluikäisten lasten kulttuurikasvatussuunnitelmista, on näistä vastauksista koottu oma lyhyt luku Varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatussuunnitelmien nykytila kunnissa, s. 24.

Seuraavaksi tarkastellaan vastauksia toimialoittain:

- kunnat,
- hyvinvointialueet ja
- kolmas sektori.

Kunnat

Vastanneiden kuntien osuus oli suuri: yhteensä 90 kuntaa vastasi kyselyyn. Kysely saavutti hyvän kattavuuden niin maantieteellisen sijainnin, kunnan koon kuin pääkielenkin osalta. 93 % vastanneista kunnista ilmoitti, että heillä on tarjolla alle kouluikäisille suunnattuja taide- ja kulttuuripalveluja.

Eniten tarjottiin perheille suunnattua avointa toimintaa (80 kunnassa) sekä varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatusohjelmien sisältöjä (70 kunnassa). Lisäksi järjestettiin kerhotoimintaa ja tehtiin yhteistyötä neuvoloiden ja/tai perhekeskusten kanssa. Avoimissa vastauksissa kunnat kuvasivat järjestävänsä muun muassa yksittäisiä maksuttomia esityksiä, konsertteja ja tapahtumia, jotka on suunnattu pienille lapsille ja heidän perheilleen. Kunnat tekevät usein myös yhteistyötä suurempien tapahtumien kanssa tarjoamalla niihin lapsiperheille suunnattuja sisältöjä. Säännöllisempää maksutonta toimintaa ovat esimerkiksi satutunnit, muskarit, värikylvyt ja lastenkulttuurikeskusten avoin toiminta. Osa toiminnasta on myös maksullista lapsi–aikuinen-kurssitoimintaa.

Millaista toimintaa tarjoatte alle kouluikäisille ja heidän perheilleen?

"Erilaisia lapsiperheille suunnattuja tapahtumia, joissa on kulttuurista sisältöä laajasti ja moniammatillisesti toteutettuna."

"Olemme mukana järjestämässä tai osallistumassa myös alueen suuriin yhteistyötapahtumiin, joissa on ohjelmaa kaikenikäisille ja joissa on mukana alueen eri toimijoita, myös hyvinvointialueelta."

"Perheille suunnattuja tapahtumia muutaman kerran vuodessa, yhteistyössä kirjasto- ja kulttuuripalvelut, perhekeskus, seurakunta, kyläyhdistykset, liikuntajärjestöjä, MLL jne."

Varhaiskasvatuksen kautta toteutettavan kulttuurikasvatuksen lisäksi säännöllisinä toimintamalleina nousivat esiin muun muassa Kulttuurin kummilapsi- tai kutsuvieras-toiminta, Lukuresepti- ja LAKU-lähete-toiminta, taideneuvolatoiminta ryhmäneuvoloiden yhteydessä, kirjastojen osallistuminen moniammatilliseen perhevalmennukseen noin 1-vuotiaiden lasten perheille sekä neuvoloiden kautta jaettavat iltasatupassit ja vauvapaketit, jotka sisältävät tietoa, tekemistä ja esimerkiksi museovuosikortteja vanhemmille. Kirjastot mainittiin myös merkittävänä toimijoina satutuokioiden järjestämisessä ja perhevalmennusten kumppaneina.

Joissain isommissa kaupungeissa toteutetaan myös toimintaa, joissa taide- ja kulttuurielämyksiä tarjotaan ikäryhmäkohtaisesti systemaattisesti, esimerkiksi Helsingin Kulttuurin kummilapset tai Vantaan Kulttuurilapset -toiminta.

Tavoittaminen

Kunnat tavoittavat pikkulapset ja heidän perheensä pääasiassa digitaalisin keinoin (kotisivut, tapahtumakalenterit, sosiaalinen media, julkisten tilojen info-näytöt, 93 %) sekä painetulla viestinnällä (esitteet, julisteet, 85 %). Osaan toiminnasta myös kutsutaan henkilökohtaisesti, tavallisimmin neuvolan tai muiden lapsiperheitä ohjaavien tahojen kautta.

Avoimissa vastauksissa viestinnästä kerrottiin seuraavasti:

"Ilmoitustaulut (esim. kirjasto, neuvola, perhekeskus), päiväkotien ovet."

"Perhevalmennusmessuilla, perhepalveluiden kautta, suoramarkkinoinnilla perheille suunnatuissa tapahtumissa jne."

"Infopisteillä hyvinvointialueen järjestämissä vauvaperhetapahtumissa."

"Yhteistyöllä asiakkaita ohjaavien tahojen kanssa"

Toiminnan tavoite

Lähes kaikki vastaajat (99 %) ilmoittivat toiminnan tavoitteeksi lasten ja perheiden hyvinvoinnin edistämisen. Muita lähes yhtä tärkeitä tavoitteita olivat yhteisöllisyyden ja osallisuuden lisääminen (88 %)

sekä eriarvoisuuden vähentäminen (81 %). Seuraavaksi yleisimmin mainittiin lasten kehityksen tukeminen (76 %) ja kunnan houkuttelevuuden vahvistaminen (46 %).

Avoimissa vastauksissa korostuivat yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien luominen, kulttuurikompetenssin ja uuden kulttuuripalveluiden käyttäjäsukupolven kasvattaminen, lukutaidon edistäminen sekä ilon ja yhdessäolon merkitys.

Mikä on toiminnan tavoite?

"Lasten ja perheiden kulttuurisen yhdenvertaisuuden edistäminen."

"Koko perheen kulttuurikasvatus, jotta saamme aktiivisia kulttuuripalveluiden käyttäjiä yhä enemmän."

"Varhaisen vuorovaikutuksen vahvistamista, yhdessä oloa, osallisuutta, yhteisöllisyyttä, iloa, onnistumisen kokemuksia."

Tulevaisuus: miten palveluita tulisi kehittää?

Kunnilta kysyttiin, miten he näkevät pikkulapsille ja heidän perheilleen suunnattujen taide- ja kulttuuripalveluiden nykytilan sekä millaisia kehittämistarpeita ja -toiveita heillä on.

Nykytilassa hyvänä pidettiin erityisesti varhaiskasvatusikäisille suunnattujen kulttuurikasvatusohjelmien olemassaoloa, tarjonnan laadukkuutta ja kirjastojen merkittävää roolia. Kirjastot mainittiin toistuvasti keskeisinä toimijoina, etenkin pienemmillä paikkakunnilla, joissa ne tarjoavat satutuokioita, elokuvia, työpajoja ja muita tapahtumia. Lisäksi yhteistyö nähtiin vahvuutena: taide- ja kulttuuripalvelujen tarjoajat, varhaiskasvatus, kolmas sektori, järjestöt, sote-palvelut ja taiteilijat tekevät monin paikoin hyvää yhteistyötä, jota pidettiin paitsi arvokkaana, myös välttämättömänä.

Haasteiksi tunnistettiin rajalliset resurssit, epätasainen palvelutarjonta ja heikko saatavuus erityisesti pienillä paikkakunnilla. Monissa vastauksissa todettiin, että rahoituksen, henkilöstön ja ajan puute rajoittaa toimintaa ja että palvelujen järjestäminen riippuu paljolti kunnan koosta ja aktiivisuudesta. Useilla paikkakunnilla kulttuuripalvelut ovat myös säästö- ja lakkautusuhan alla.

Kehittämistarpeissa toistuivat useat keskeiset teemat. Ensinnäkin korostettiin resurssien vahvistamisen tarvetta. Useimmat vastaajat toivoivat lisää rahoitusta, henkilöstöä ja aikaa toiminnan järjestämiseen. Erityisesti valtion tuki, kuten opetus- ja kulttuuriministeriön avustukset lastenkulttuurille, nähtiin jatkuvuuden kannalta tärkeänä.

Toisena keskeisenä teemana nousi esiin palveluiden saavutettavuus. Sekä taloudellinen että maantieteellinen saavutettavuus koettiin merkittäviksi haasteiksi. Lastenkulttuurin toivottiin tavoittavan myös pienet ja syrjäiset paikkakunnat sekä kaikki pikkulapsiperheet.

Vastaajat toivoivat pystyvänsä tarjoamaan enemmän monipuolisia ja arkieläisiä kulttuurielämyksiä. Pienet, helposti lähestyttävät tapahtumat ja toiminnot nähtiin arvokkaina. Painotettiin, ettei lastenkulttuurin tarvitse olla suurimuotoista: tärkeämpää on toiminnan jatkuvuus ja sisältöjen moninaisuus.

Osallistaminen ja yhteiskehittäminen nousivat vahvasti esiin. Vanhempien ja lasten mukaan ottaminen suunnitteluun sekä käyttäjälähtöinen ideointi nähtiin keskeisinä kehittämistavoitteina. Myös ihan pienet lapset tulisi nähdä aktiivisina kulttuuritoimijoina, joille tarjotaan myös mahdollisuuksia kohdata taidetta, joka innostaa.

Lisäksi yhteistyön vahvistaminen ja verkostomainen toimintatapa nähtiin tärkeinä. Toivottiin tiiviimpää yhteistyötä taiteilijoiden, järjestöjen sekä sosiaali- ja terveystalvelujen kanssa. Erityisen onnistuneina esimerkkeinä mainittiin kulttuuripalvelujen ja neuvolatoiminnan yhdistäminen.

Kerro ajatuksiasi alle kouluikäisille lapsille ja heidän perheilleen suunnattujen taide- ja kulttuuripalveluiden nykytilasta. Entä miten niitä tulisi kehittää tulevaisuudessa?

"Pelkästään kunnan omilla määrärahoilla pystytään järjestämään vain yksittäisiä tapahtumia, jos lähtökohtana on, että tilaisuus on kaikille avoin."

"Tarjontaa saisi olla huomattavasti enemmän, niin että taide ja kulttuuri kuuluisivat jokaisen lapsen arkeen."

"Lisää pieniä, arjen keskellä piristäviä tapahtumia ja törmäämisiä taiteeseen – yhdessä tekemisen ja kokemisen riemun hetkiä."

"Voi, jos olisi enemmän rahaa, voisimme tarjota enemmän. Mutta toimimme verkostomaisesti hyvässä yhteistyössä paikallisen kolmannen sektorin kanssa ja saamme pienin resurssein hämmästyttävän paljon aikaan."

"Kaikkiaan on jotakin, mutta vähänlaisesti: tarvittaisiin volyyymiä, vaikuttavuutta, saavutettavuutta ja monipuolisuutta."

"Erialaisten yhteistyökuvioiden lisääminen yleensä auttaa resurssipulassa, joten pyrimme sitä kautta lisäämään vauvoille suunnattua tarjontaa."

"Pienessä kunnassa kulttuuritoimen resurssit ovat rajalliset, joten ehdottomasti kolmas sektori ja/tai yritykset mukaan!"

Kuntien haasteita

- Rajalliset resurssit
- Epätasainen palvelutarjonta (yksittäisiä tilaisuuksia tai tapahtumia)
- Vähäinen saatavuus erityisesti pienillä paikkakunnilla

Kuntien toiveet tulevaisuuteen:

- Lisää resursseja
- Saavutettavuutta kaikille
- Lasten ja perheiden osallistamista
- Jatkuvuutta ja monipuolisuutta
- Vahvaa yhteistyötä ja innovatiivisia ratkaisuja

Hyvinvointialueet

Hyvinvointialueilta saatiin kyselyyn seitsemän vastausta, jotka tulivat Etelä-Savon, Pirkanmaan ja Satakunnan hyvinvointialueilta. Vastausten määrä on pieni, eikä tuloksia voida yleistää koko maan tasolle. Kyselyn tulokset antavat kuitenkin suuntaa-antavaa tietoa hyvinvointialueiden pikkulapsiperheille suunnatuista taide- ja kulttuuripalveluista sekä tuovat esiin vastaajien näkemyksiä ja kokemuksia, jotka ovat arvokkaita tämän selvityksen kannalta.

Hyvinvointialueiden pikkulapsiperheille suunnattua toimintaa ovat avoin perhekeskus- ja kohtaamispaikkatoiminta, kulttuurilähetöiminta sekä neuvolan yhteydessä tarjottava toiminta. Perheet tavoitetaan neuvolassa tai kotipalvelun ja perhetyön kautta. Tavoittamisessa hyödynnetään myös sosiaalista mediaa ja painettua viestintää.

Hyvinvointialueiden vastauksissa ei ollut tarkempia ajatuksia pikkulapsiperheiden taide- ja kulttuuripalveluiden kehittämiseen.

Kolmas sektori, seurakunnat ja muut

Kolmasosa kyselyyn vastanneista edusti kolmatta sektoria, seurakuntia tai muita taide- ja kulttuuritoimijoita. Heidän joukossaan oli tasaisesti sekä paikallista, alueellista että valtakunnallista toimintaa järjestäviä toimijoita. Vastaajista 95 % ilmoitti tarjoavansa toimintaa

alle kouluikäisille lapsille ja heidän perheilleen, ja palvelut ulottuvat laajasti eri puolille Suomea. Mukana oli myös useita ruotsinkielisiä sisältöjä tuottavia toimijoita.

Useat toimijat järjestävät säännöllisiä koko perheen tapahtumia ja työpajoja, kuten teatteri-, tanssi- ja musiikkiesityksiä, taide- ja värikylyhetkiä, kirjallisuus- ja satutuokioita sekä avoimia perhekerhoja. Monet palvelut tuotetaan yhteistyössä kuntien, seurakuntien, kirjastojen ja muiden kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Toimintaan kuuluu myös kiertäviä esityksiä ja näyttelyitä, jotka vierailevat päiväkodeissa, kirjastoissa ja kulttuurikeskuksissa eri puolilla maata. Lisäksi osa vastaajista ilmoitti tarjoavansa koulutusta varhaiskasvattajille.

Monitaiteiset palvelut on suunnattu 0–6 -vuotiaille lapsille. Toiminnassa pyritään huomioimaan monikulttuurisuus, osallistavuus ja saavutettavuus. Näissä tapahtumissa pikkulapsiperheet pääsevät osallistumaan yhdessä tarjoten mahdollisuuden lapsen ja aikuisen yhteiseen taidekokemukseen.

Kehittämistarpeet

Kolmannen sektorin toimijat nostivat esiin kehittämistarpeina resurssien vahvistamisen, palveluiden saavutettavuuden parantamisen sekä monipuolisten ja arkilähtöisten kulttuurielämysten lisäämisen. Korostettiin myös yhteistyön ja verkostomaisen toiminnan merkitystä, jotta palvelut tavoittaisivat kaikki pikkulapsiperheet ja tarjoaisivat lapsilähtöisiä, osallistavia ja saavutettavia kokemuksia.

Kulttuuripalvelujen puute ja kehittämistarpeet erityisesti pienillä paikkakunnilla

Osa vastaajista kertoi, ettei heidän alueellaan ole lainkaan tai juuri lainkaan pikkulapsille ja heidän perheilleen suunnattuja taide- ja kulttuuripalveluja. Mikäli vastaus oli ”ei”, vastaajat ohjattiin seuraavaksi kysymykseen, jossa heiltä kysyttiin: ”pitäisikö tarjontaa mielestäsi olla?”. Näissä vastauksissa nousivat esiin erityisesti pienten kuntien haasteet: pitkät välimatkat kulttuuripalveluiden äärelle sekä rajalliset resurssit, jotka vaikeuttavat säännöllisen toiminnan järjestämistä.

”Pieni kunta ja pitkät välimatkat kulttuurin pariin.”

Monet vastaajat kuitenkin korostivat taiteen ja kulttuurin merkitystä jo varhaisessa lapsuudessa. Taide- ja kulttuuriharrastusten nähtiin tukevan lapsen hyvinvointia, osallisuutta ja elinikäistä kulttuurisuhdetta:

"Taiteen pariin täytyy saada sytyke pikkuisena ihmisen alkuna, jolloin se kantaa parhaiten pitkälle tulevaisuuteen lisäten yksilön ja yhteisön hyvinvointia."

Vastausten perusteella kiinnostusta kehittää pikkulapsiperheiden kulttuuritarjontaa on olemassa, mutta sen toteuttaminen vaatii tukea ja yhteistyötä. Moni toi esiin toiveen siitä, että taide- ja kulttuuritoimintaa voisi tarjota perheille myös varhaiskasvatuksen ja koulun ulkopuolella, perheiden arjen yhteisissä ympäristöissä ja helposti saavutettavina palveluina.

"Olemme kiinnostuneita toimintamme laajentamisesta."

"Kohtaamisen ja vuorovaikutuksen merkityksessä olisi tärkeää hyödyntää myös kulttuuria."

Varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatussuunnitelmien nykytila kunnissa

Kyselyssä saatiin yhteensä 22 vastausta, jotka liittyivät varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatukseen. Kulttuurikasvatussuunnitelmat varhaiskasvatukselle ovat viime vuosina yleistyneet nopeasti kunnissa. Joissakin kunnissa suunnitelma on osa koko koulupolun kattavaa ohjelmaa, kun taas toisaalla varhaiskasvatukselle on laadittu oma erillinen suunnitelma. Suomen lastenkulttuuriliiton tuoreimpaan vuosittaiseen valtakunnalliseen kulttuurikasvatussuunnitelmien kuntakyselyyn 2025 vastanneista kunnista, joissa on laadittu kulttuurikasvatussuunnitelma, 67 % prosenttia (106 vastausta) kertoi sen kattavan varhaiskasvatuksen. Toisissa kunnissa tämä tarkoittaa kunnan tarjoamaa varhaiskasvatusta, toisissa myös yksityisiä varhaiskasvatuksen yksiköitä ja jopa perhepäivähoitoa.

Selvitykseen saaduissa vastauksissa näkyy siirtymä yksittäisistä tapahtumista kohti suunnitelmallista ja rakenteellisesti organisoitua kulttuurikasvatusta. Useissa kunnissa kulttuurikasvatus on integroitu osaksi varhaiskasvatussuunnitelmaa, ja toiminta tavoittaa laajasti kunnallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevat lapset. Kaikissa kunnissa tilanne ei kuitenkaan ole yhtä vakiintunut. Monissa vastauksissa todetaan, että suunnitelma on vielä "rakenteilla" tai "kehitteillä", ja varhaiskasvatus on vasta vähitellen tulossa osaksi koululaisten kulttuuripolkuja.

Sisällöllisesti suunnitelmat painottavat taiteen saavutettavuutta, monitaiteisuutta ja yhteistyötä paikallisten kulttuuritoimijoiden kanssa.

Monissa kunnissa kulttuurikasvatussuunnitelma ja sen toteuttaminen rakentuvat sivistyksen ja kulttuurin toimialojen sekä kolmannen sektorin moniammatillisena yhteistyönä. Yhteistyötahoja ovat muun muassa museot, kirjastot ja opistot.

Kulttuurikasvatussuunnitelmiin kuuluvista sisällöistä viestitään pääosin suoraan varhaiskasvatuksen ammattilaisille. Koteihin tiedot välitetään varhaiskasvatuksen tai perusopetuksen sähköisten järjestelmien kautta.

Kehittämistarpeet

Aineisto osoittaa, että varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatussuunnitelmat ovat vakiintumassa osaksi kuntien sivistyspalvelujen rakennetta. Jatkossa kehittämistarpeet liittyvät erityisesti suunnitelmien juurruttamiseen, käytännön toteutuksen vahvistamiseen sekä yhteistyön laajentamiseen eri toimijoiden kesken.

Keskeisiä haasteita ovat:

- kulttuurikasvatussuunnitelmien tunnettuuden vaihtelevuus varhaiskasvatuksen yksiköissä,
- suunnitelmien sitominen osaksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteita,
- sekä alueellinen eriytyminen, osassa kuntia vain yksittäisiä tapahtumia ja toisissa vakiintunut suunnitelma.

Varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatussuunnitelmat ovat Suomessa kehittymässä kohti pysyvää, kunnallista ja rakenteellista kulttuurikasvatuksen muotoa. Ne tukevat lapsen kulttuurista osallisuutta, identiteetin rakentumista ja luovuutta sekä vahvistavat kulttuurikasvatuksen asemaa varhaiskasvatuksen pedagogisessa kokonaisuudessa.

Kehityssuunta on selvästi myönteinen, mutta samalla on huomattava, että aivan pienimpien lasten osallisuus kulttuurikasvatukseen jää toistaiseksi rajallisemmaksi. Vaikka lapsi voi aloittaa varhaiskasvatuksessa jo alle vuoden iässä, käytännössä suurin osa lapsista tulee varhaiskasvatuksen piiriin vasta 1,5–2 vuoden iässä. Vuonna 2023 varhaiskasvatukseen osallistui noin 42 % alle 3-vuotiaista, kun 3–5-vuotiaiden ryhmässä vastaava osuus oli noin 90 %. Tämä tarkoittaa, että merkittävä osa 0–2-vuotiaista lapsista ja heidän perheistään jää vielä suunnitelmallisen kulttuurikasvatuksen ulkopuolelle, mikä korostaa tarvetta kehittää taide- ja kulttuurisisältöjä myös varhaisimpaan lapsuuteen.

3

Yhteenvetoa ja analyysiä tuloksista

Kyselyn perusteella saatiin laaja kuva siitä, millaisia taide- ja kulttuuripalveluja alle kouluikäisille lapsille, erityisesti 0–3 -vuotiaille ja heidän perheilleen on tarjolla eri puolilla Suomea sekä miten palvelut tavoittavat näitä kohderyhmiä. Kysely osoittaa, että pikkulapsille ja heidän perheilleen suunnattuja taide- ja kulttuuripalveluja on tarjolla laajasti, mutta tarjonta on alueellisesti epätasaista ja resurssit rajallisia. Erityisesti pienillä paikkakunnilla palveluja on vähän tai ei lainkaan, ja pitkät välimatkat heikentävät saavutettavuutta.

Toimintaa järjestävät pääasiassa kunnat, kolmannen sektorin toimijat ja seurakunnat. Kunnissa tarjonta koostuu muun muassa varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatusohjelmista, avoimesta lastenkulttuurikeskustoiminnasta, kerhoista ja tapahtumista sekä yhteistyöstä kirjastojen, neuvoloiden ja muiden paikallisten toimijoiden kanssa. Toiminnan tavoitteena on edistää lasten ja perheiden hyvinvointia, yhteisöllisyyttä ja osallisuutta sekä tukea lasten kulttuurista kehitystä ja luovuutta. Samankaltaisia tavoitteita toteuttavat myös kolmannen sektorin ja seurakuntien toimijat. Monilla alueilla järjestetään myös kiertävää toimintaa, kuten esityksiä.

Tähän kyselyyn vastanneiden hyvinvointialueiden mukaan tarjonta omalla alueella oli hyvä, mutta vastausten kattavuus jäi liian pieneksi, jotta tuloksia voitaisiin yleistää koko maan laajuisesti. Hyvinvointialueiden toiminnassa nousivat esiin perhekeskus- ja kohtaamispaikkatoiminta, kulttuurilähetetoiminta sekä neuvoloiden yhteydessä toteutettavat taide- ja kulttuurisisällöt.

Kulttuurikasvatussuunnitelmat ovat vakiintumassa kunnissa ja luomassa pysyvää perustaa lasten kulttuurikasvatukselle varhaiskasvatuksessa. Tämä kehitys on myönteistä, mutta aivan pienimpien, erityisesti 0–2-vuotiaiden, osallisuus jää edelleen vähäisemmäksi.

Toisaalta, esimerkiksi Helsingissä Kulttuurin kummilapsi -ohjelma on noussut vahvasti esiin ja näyttäisi toimivan keskeisenä runkona monien kaupungissa toimivien taide- ja kulttuuritoimijoiden pikkulapsille suunnatussa kulttuurityössä. Kyselyyn vastasi peräti 17 toimijaa, jotka olivat mukana Helsingin kaupungin Kulttuurin kummilapsi -toiminnassa.

Yhteistyö kuntien, hyvinvointialueiden ja kolmannen sektorin välillä sekä arjen ympäristöissä tapahtuva, matalan kynnyksen kulttuuritoiminta nähtiin keskeisiksi tekijöiksi palvelujen tuottamisessa. Erityisen arvokkaina pidettiin pieniä, arkieläisiä ja osallistavia kulttuurielämyksiä, jotka tukevat lapsen ja perheen yhteistä kokemusta ja kulttuurista osallisuutta.

Haasteet

Vauvoille ja taaperoille suunnattujen taide- ja kulttuuripalvelujen kehittämisessä on paljon potentiaalia, mutta myös merkittäviä haasteita. Selvitystyön aikana nousi esiin erityisesti saavutettavuuteen, resursseihin ja yhteistyön toimivuuteen liittyviä kysymyksiä.

Maantieteellinen saavutettavuus lisää eriarvoistumista

Yksi suurimmista esteistä varhaisten kulttuuripalveluiden kehittämiselle on maantieteellinen saavutettavuus. Palveluiden tulisi tavoittaa perheet asuinpaikasta riippumatta, myös pienillä ja syrjäisillä paikkakunnilla tai isojen kaupunkien kaikissa kaupunginosissa. Tällä hetkellä tarjonta vaihtelee kunnittain ja alueittain: toiset kunnat tarjoavat monipuolisia palveluja, kun taas harvaan asutuilla alueilla kulttuuritoiminta on usein yksittäisten tapahtumien, hankkeiden tai toimijoiden varassa.

Rajalliset resurssit

Kuntien välillä on merkittäviä eroja palvelujen määrässä ja tuotantotavoissa. Kulttuurihyvinvoinnin palveluiden suunnittelu ja toteutus edellyttävät edelleen vahvempia rakenteita sekä kunnissa että hyvinvointialueilla. Yhteisen, kaikkia kuntia tukevan mallin, kehittäminen on tärkeää, mutta haastavaa. Esimerkiksi Kulttuurin kummilapset -malli, joka toimii erityisen hyvin Helsingissä, ei välttämättä toimi harvaan asutuilla alueilla, missä kummitoimijoita on vain vähän.

Muuttuvat rakenteet ja yhteistyön haasteet

Hyvinvointialueiden muodostuminen on tuonut mukanaan merkittäviä muospaineita. Aiemmin kuntien vastuulla olleet palvelut ovat siirtyneet alueellisiksi, minkä seurauksena yhteistyörakenteet ovat osin keskeneräisiä. Vanhat toimivat mallit ja yhteistyöverkostot on täytynyt rakentaa uudestaan ja monin paikoin tämä rakennustyö on vielä kesken.

Tähän samaan haasteeseen on törmätty myös muissa hiljattain julkaisuissa selvityksissä ja teoksissa. Taiteen edistämiskeskuksen julkaisussa Elämä vaatii taidetta! -kirjassa kuvaillaan tilannetta kulttuurihyvinvoinnin ”jälleenrakentamisena”, jossa toimijoiden roolit ja vastuut ovat vasta muotoutumassa. Lisäksi hyvinvointialueet nojaavat vahvasti kuntien ja järjestöjen aktiivisuuteen eivätkä tuota palveluja pääosin itse, mikä korostaa yhteistyön merkitystä mutta altistaa epäselvälle työnjaolle ja resurssien niukkuudelle, selviää Cuporen julkaisusta Kulttuurihyvinvointialueet?

Kohderyhmän tavoittaminen

Vauvojen ja taaperoiden perheet muodostavat lyhytaikaisen ja nopeasti vaihtuvan palveluiden kohderyhmän. Jos tieto kulttuuripalveluista ei tavoita perheitä oikeaan aikaan, esimerkiksi jo raskausaikana tai vauvuuden varhaisvaiheissa aikana, jää palveluiden käyttöaste alhaiseksi.

Kohderyhmän jatkuva vaihtuvuus edellyttää, että palvelut ovat pysyviä, vakiintuneita ja helposti löydettäviä. Jos taide- ja kulttuuripalvelut eivät tavoita kaikkia, eriarvoisuus palveluiden käytössä ja kulttuuriseen osallisuuteen kasvamisessa voi syventyä jo varhaisessa vaiheessa. Korja ja Leppisaari Elämä vaatii taidetta! -julkaisussa korostavat, että moninaisuuden huomioiminen ja osallistumismahdollisuuksien tasa-arvo ovat keskeisiä polarisaation ehkäisyssä. Pienet lapset ovat erityisen haavoittuvassa asenassa, ja kulttuurinen osallisuus koskee koko perhettä, ei vain yksilöä.

Mahdollisuudet

Vaikka vauvoille ja taaperoilta suunnattujen taide- ja kulttuuripalvelujen kehittämisessä on selvästi haasteita, rinnalla on myös merkittäviä mahdollisuuksia. Suomessa on jo olemassa rakenteita ja toimintamalleja, joita voidaan hyödyntää, kulttuurihyvinvoinnin merkitys tunnistetaan yhä paremmin osana ihmisten kokonaisvaltaista hyvinvointia, ja pienilläkin toimenpiteillä voi olla suuri vaikutus, kunhan ne ovat säännöllisiä ja kaikille yhdenvertaisesti saavutettavia.

Vakiintuneet palvelurakenteet

Suomessa on olemassa vahvoja ja lähes koko ikäluokan tavoittavia palvelurakenteita, jotka soveltuvat erinomaisesti myös kulttuuritoiminnan kanaviksi. Neuvolat tavoittavat käytännössä kaikki pikkulapset ja

perheet, ja toimivat näin luonnollisena väylänä kulttuuritoiminnalle tai sen pariin ohjaamiseen. Monissa kunnissa neuvoloiden ja kulttuuritoimijoiden yhteistyö on jo poikanut käytännönläheisiä toimintamalleja.

Kirjastot tarjoavat matalan kynnyksen maksuttoman ja tuttuun ympäristöön sijoittuvan paikan, jossa perheet voivat kohdata kulttuuria helposti. Kirjastojen tarjoamat pienet tapahtumat ja kohtaa-
mismahdollisuudet tukevat lapsen ja perheen varhaista kulttuurista osallistumista arjessa.

Perhekeskusverkosto ja kohtaamispaikkatoiminta puolestaan tarjoavat potentiaalisesti koordinoitua rakentamista, jonka kautta kulttuuripalvelut voidaan tuoda lähelle perheitä. Vaikka verkoston vakiintuminen on monilla hyvinvointialueilla vielä käynnissä, myös sen kautta voidaan luoda pysyviä ja paikallisesti sovellettavia käytäntöjä, jotka tukevat lasten varhaista kulttuurikasvatusta.

Kulttuurihyvinvoinnin kasvava arvostus

Viime vuosina kulttuurihyvinvoinnista on tullut yhä näkyvämpi osa ihmisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Sen merkitys tunnustetaan niin yhteisöjen kuin viranomaisienkin tasolla, ja kulttuuripalvelut nähdään osana varhaisen tuen ja osallisuuden rakentamista. Tämä luo vahvan pohjan myös varhaislapsuuteen suunnattujen palveluiden kehittämiseksi, sillä kulttuurinen osallisuus ja hyvinvointi kulkevat käsi kädessä. Jo pienistä hetkistä ja arjen kokemuksista syntyy merkityksellisiä vaikutuksia lapsen kehitykselle ja perheen hyvinvoinnille.

Arkilähtöisten kulttuurikokemusten voima

Pienet, arkeen nivoutuvat kulttuuriset kohtaamiset voivat olla yllättävän vaikuttavia. Lorutuokiot, lyhyet esitykset, musiikkihetket tai perhepiirit eivät vaadi suuria resursseja, mutta niiden merkitys syntyy jatkuvuudesta, laadusta ja saavutettavuudesta. Perheille tärkeintä on, että kokemukset ovat mielekkäitä ja helposti lähestyttäviä. Säännölliset ja matalan kynnyksen kohtaamiset tukevat lapsen aisti- ja tunnekehitystä, vahvistavat vuorovaikutusta vanhemman kanssa ja luovat lapselle myönteisiä muistijälkiä kulttuurista jo varhaisessa iässä.

Kaiken kaikkiaan Suomessa on olemassa vahva pohja, jonka varaan vauvoille ja taaperoilta suunnattuja kulttuuripalveluja voidaan kehittää. Rakenteiden hyödyntäminen, kulttuurihyvinvoinnin kasvava arvostus ja arkilähtöisten, matalan kynnyksen palveluiden merkitys muodostavat yhdessä mahdollisuuden rakentaa kulttuurikasvatustapolku, joka alkaa jo syntymästä ja kantaa läpi koko elämän.

Kuva Lastenkulttuurikeskus
Pyykkituvan tapahtumasta.
Kuvaaja: Valtti Visuals

4

Hyvät käytänteet ja toimintamallit – Pikkulapsille ja heidän perheilleen suunnattujen toimintamallien kuvaukset

Hyvin toimivat taide- ja kulttuuripalvelut vauvoille ja heidän perheilleen ovat ikätasolle sopivia, laadukkaita ja turvallisia. Niissä yhdistyvät matalan kynnyksen osallistuminen, monipuolinen sisältö, ammattitaitoiset ohjaajat ja säännöllisyys. Myös yhteistyö neuvolan, kirjaston ja kulttuuritoimijoiden kanssa on usein keskeistä toimintamallille. Erityisen toimiviksi ne tekee perheiden yhteinen osallistuminen, elämyksellisyys, onnistumisen kokemukset sekä valmiit, helposti toistettavat konseptit.

Seuraavassa osiossa esitellään vauvoille ja heidän perheilleen suunnattuja taide- ja kulttuuritoiminnan malleja, joita selvitystyössä tuli esille. Esittely ei siis ole kattava kuvaus kaikesta Suomessa tapahtuvista pikkulapsille ja heidän perheilleen suunnatuista taide- ja kulttuuripalveluista, vaan sen tarkoituksena on antaa esimerkkejä ja konkretisoida lukijalle toiminnan kirjoa. Toimintamallien jaottelu erilaisten kategorioiden tai otsikoiden alle ei ole suoraviivaista, koska useimmat mallit olisivat sopineet esitettäväksi useamman otsikon alle. Lähtökohtana alla esitetyssä jaottelussa on ollut se, missä lopullinen taide- ja kulttuuri-toiminta tapahtuu, ei sen järjestäjä tai kutsun välittäjä.

KANSALLISET MALLIT

Toimintamallin nimi: **Lukulahja lapselle**

Toiminta-alue: Valtakunnallinen toimintamalli, jonka tavoitteena on tavoittaa kaikki Suomen kunnat.

Lyhyt kuvaus: Neuvolasta jaetaan jokaiselle vauvalle maksuton kirjakassi, joka sisältää lorukirjan, lukumitan ja kutsukortin kirjaan. Ohjelman alkuvaiheessa (2019-2021) rahoitus tuli Suomen Kulttuurirahastolta ja eduskunnan lisärahoituksesta. Vuodesta 2023 ohjelmaa on rahoitettu valtion budjetista.

AVOIN TAIDE- JA KULTTUURITOIMINTA

Toimintamallin nimi: **Avoin kulttuurikeskustoiminta**

Toiminta-alue: Eri puolilla Suomea

Lyhyt kuvaus: Avoin kulttuurikeskustoiminta tarjoaa alle 2-vuotiaille lapsille ja heidän perheilleen matalan kynnyksen mahdollisuuden tutustua taiteeseen ja kulttuuriin. Toiminta on kaikille avointa ja maksutonta, eikä ennakkoilmoittautumista tarvita. Perheet voivat tulla ja lähteä joustavasti omien aikataulujensa mukaan. Kulttuurikeskuksissa järjestetään erilaisia elämyksiä ja tekemistä, kuten pienimuotoisia esityksiä, musiikki- ja taidepajoja sekä tiloja vapaaseen leikkiin ja yhdessäoloon. Tavoitteena on tarjota lapselle ja vanhemmalle yhteisiä kulttuurikokemuksia, lisätä osallisuutta ja tukea arkea perheiden omassa lähiympäristössä.

Esimerkkejä lastenkulttuurikeskusten tarjoamasta avoimesta toiminnasta eri puolilta Suomea:

Lastenkulttuurikeskus Rulla

Rullan aukioloaikoina koko perhe on tervetullut.

Lasten lauantai

Koko perheelle ohjattuja taidepajoja ja leikkitilaa Kulttuurikeskus PiiPoossa aina lauantaisin.

Naperokino

Naperokino on Helsingissä, Annantalossa, järjestettävää elokuvateatteritoimintaa, joka on suunnattu 0–3-vuotiaille lapsille ja heidän vanhemmilleen. Se tarjoaa mahdollisuuden katsoa kotimaisia ja ulkomaisia lasten animaatioita rentouttavassa ympäristössä, jossa voi piipahdella tai viipyä pidempään.

KIRJASTOJEN TOIMINTAMALLIT

Erilaisia toimintamalleja, joissa usein kirjasto ja neuvola tekevät yhteistyötä keskenään. Neuvola jakaa kutsun/materiaalin, kirjasto tarjoaa kortin ja tuottaa erilaisia vauvoille suunnattuja tapahtumia omissa tiloissaan. Myös kirjastojen omia toimintamalleja, joista he viestivät suoraan kohderyhmälle itse.

Toimintamallin nimi: **Iltasatupassi**

Toiminta-alue: Eri puolella Suomea

Lyhyt kuvaus: Iltasatupassi on suunnattu alle kouluikäisille lapsille ja heidän vanhemmilleen. Iltasatupassin voi hakea kirjastosta tai tulostaa kirjaston verkkosivuilta itse.

Muita esimerkkejä:

Espoo – neuvola-kirjastoyhteistyö

Neuvola jakaa kutsun kirjastoon (usein kolmella kielellä) ja vauvalle voidaan tehdä oma kirjastokortti; mukana usein Helmet-kirjaston ruokalappu tai vastaava asiakaslahja.

Helsinki – kirjastokortti ja vauva-satutuokiot

Joissain Helsingin kirjastoista vauvoille tarjotaan oma kirjastokortti ja vauva-satutuokioita; kirjastojen vauvatoiminta on aktiivista.

Oulu – neuvolasta kirjastokutsu & Lukulahja

Oulussa neuvolat ovat jakaneet Lukulahja-kirjakasseja ja kirjastokutsuja vauvaperheille; kirjastot järjestävät vauva-lorutuokioita.

Turku – kirjaston ja kulttuuripalveluiden korttimallit ja vauvojen kirjatreffit

Kirjastot ja kulttuuritoimi markkinoivat kirjastokortteja ja kulttuurikortteja vauvoille / perheille sekä tarjoavat varhaiskasvatukseen liittyvää materiaalia. Vauvojen kirjatreffeillä leikitään ja maistellaan vauvakirjallisuutta.

Vantaa – neuvola-kirjastoyhteistyö

Neuvola jakaa lukemisen infoa ja kutsuja kirjastoon; kaupunki järjestää myös vauvaryhmiä / loru- ja laulutuokioita kirjastoissa.

NEUVOLOIDEN TOIMINTAMALLIT

Useissa kunnissa neuvola tarjoaa mahdollisuuden taide- ja kulttuuri-toimintaan osana lastenneuvolatoimintaa. Lisäksi on erilaisia toimintamalleja, joissa neuvola ja kunnan kulttuuritoimi tekevät yhteistyötä: neuvola jakaa kutsun tai materiaalin, jonka kuntien lastenkulttuuripalvelut on tuottanut tai tilannut kolmannen sektorin toimijalta. Mallit vaihtelevat kunnittain.

Toimintamallin nimi: **Kulttuuri- ja taideneuvolat**

Toiminta-alue: Eri puolilla Suomea

Lyhyt kuvaus: Kulttuuri- ja taideneuvola yhdistää neuvolapalvelut ja taiteellisen toiminnan tarjoten perheille mahdollisuuden kulttuurielämyksiin jo lapsen ensimmäisistä elinkuukausista lähtien. Toiminta on suunnattu lapsille yhdessä huoltajan kanssa. kohderyhmänä ovat lapset 4-6 kuukaudesta alkaen jopa esikouluikään asti. Neuvolan yhteydessä tarjotaan työpajoja, kuvataidetta, musiikkia tai muuta luovaa toimintaa, joissa korostuu lapsen ja aikuisen yhteinen toiminta ja vuorovaikutus. Tavoitteena on tukea lapsen kokonaiskehitystä, vanhemmuutta ja perheen hyvinvointia kulttuurin ja taiteen avulla.

Muita esimerkkejä:

Etelä- ja Pohjois-Savon alueella (mm. Varkaudessa, Joroisissa, Rantasalmella, Pieksämäellä, Juvalla, Heinävedellä, Hirvensalmella, Leppävirralla ja Savonlinnassa) käytössä oleva **LAKU-lähete** kannustaa lapsia ja nuoria osallistumaan taide- ja kulttuuritoimintaan. Lähetteen voi antaa esimerkiksi neuvolan, koulun tai perheneuvolan työntekijä osana omaa työtään.

LAKU-lähete on velvoittamaton, mutta se toimii selkeänä kutsuna kulttuuripalveluihin ja madaltaa perheiden kynnystä osallistua. Mahdolliset osallistumismaksut hoitaa kunta tai palvelun tuottaja, ei perhe. Mallin tavoitteena on vahvistaa lasten ja nuorten hyvinvointia tuomalla kulttuuri lähelle arkea ja tekemällä osallistumisesta helppoa ja saavutettavaa.

***

Jyväskylässä ja sen lähialueilla (Muurame, Hankasalmi, Toivakka, Uurainen, Laukaa, Petäjävesi, Keuruu, Äänekoski ja Multia) toimii **Kulttuurineuvola**, jossa Kulttuurineuvola-runokortti annetaan raskauden aikana tai ensimmäisillä neuvolakäynneillä. Kortti on henkilökohtainen tervehdys ja kutsu kulttuuriin. Se sisältää käytännön vinkkejä yhteisiin taidehetkiin (lorut, laulut, pienet taidehetket) ja paikallisia menovinkkejä.

Kulttuurineuvola järjestää myös kulttuuriteemaisia perhevalmennusiltoja ja neuvolahenkilöstö vinkkaa perheille lähitarjonnasta (museot, kirjastot, taidetapahtumat). Toiminta on osa Kulttuuriaitta-verkostoa.

***

Lapinlahden, Siilinjärven, Maaningan ja Nilsiän alueilla toteutettava **Arjen kulttuuriresepti** tuo taiteen ja kulttuurin osaksi pienten lasten ja heidän perheidensä arkea. Toiminta on suunnattu 0–6-vuotiaille ja heidän vanhemmilleen.

Arjen kulttuurireseptiä on kehitetty kolmen vuoden ajan tiiviissä yhteistyössä neuvolapalvelujen kanssa. Menetelmät ovat muotoutuneet käytännön tarpeista: taidetoimintaa on tuotu lääkäri- ja walk in -rokospäivien yhteyteen sekä pop up -vierailuina eri neuvoloihin. Neuvolatiloja on muokattu lapsiystävällisemmiksi, ja perheille on tarjottu kotiin vietäviä omatoimisia taidepaketteja.

Toimintaa on viety myös ryhmäneuvoloihin ja perhevalmennusmessuille taidevinkkausten muodossa. Lisäksi vauvaperheille on lainattu museokortteja kulttuurielämyksen mahdollistamiseksi, ja moniammatillista yhteistyötä on vahvistettu. Arjen kulttuurireseptin ydin on matalan kynnyksen osallistuminen, joka tekee kulttuurista luontevan osan lapsiperheiden arkea.

***

Porissa **Kultane**® yhdistää neuvolapalvelut ja taiteellisen, kulttuuripainotteisen toiminnan tarjoten perheille elämyksiä ja tukea varhaisessa vaiheessa. Toiminta on suunnattu esimerkiksi kuuden kuukauden ikäisille vauvoille sekä heidän vanhemmilleen osana ryhmäneuvolaa, perhevalmennusta ja Vauvojen värikylpy -työpajoja.

Kultane®-neuvolassa terveydenhoitajat ja kuvataiteilijat tekevät yhteistyötä: neuvolan tiloissa on huomioitu taide ja esteettisyys, ja toiminnassa yhdistyvät kasvun ja kehityksen seuranta sekä luova kokeminen, leikki ja vuorovaikutus. Tavoitteena on vahvistaa vanhemman ja lapsen välistä yhteyttä, tukea perheiden hyvinvointia ja tehdä kulttuurista osa neuvolan arkea.

***

Tampereella neuvoloissa järjestettävät **Loruillen, liikkuen ja laulaen -pajat** tarjoavat vauvoille ja heidän vanhemmilleen mahdollisuuden yhteiseen taidehetkeen jo varhaisessa iässä. Pajat sisältävät loruja, lauluja ja liikunnallisia leikkejä, jotka vahvistavat vauvan ja vanhemman vuorovaikutusta sekä tukevat lapsen kehitystä. Toiminta on osa neuvolakäyntiä, ja se on suunnattu vauvoille noin kahden kuukauden iästä alkaen. Pajojen tavoitteena on tuoda kulttuuri osaksi arkea ja antaa vanhemmille vinkkejä varhaiseen, luovaan yhdessäoloon.

Neuvoloista ja varhaiskasvatuksessa jaetaan myös **harrastelähetettä**, jolla perhe voi maksutta osallistua eri taiteenlajien kulttuurikursseille tai liikuntapalvelun kursseille koko perheen kera. Toiminta on suunnattu 6 kk – 6v lasten perheille ja tukee perheen hyvinvointia ja vuorovaikutusta sekä matalan kynnyksen taideharrastamista.

***

Turussa toimiva **Kulttuurin kutsuvieras** -toimintamalli tarjoaa neuvolan perheohjaajien asiakasperheille kulttuuriläheteitä, joiden avulla perheet voivat osallistua maksutta erilaisiin kulttuurisisältöihin. Toiminta on suunnattu erityisesti 0–6-vuotiaiden lasten perheille, joiden arjessa voi olla haasteita, kuten ilottomuutta, yksinäisyyttä tai vuorovaikutuksen vaikeuksia.

Perheohjaajat myöntävät kulttuurikutsut perheille, joiden arvioidaan hyötyvän yhteisistä kulttuurielämyksistä. Kutsut eivät ole velvoittavia, vaan ne tarjoavat matalan kynnyksen mahdollisuuden löytää iloa, yhdessäoloa ja tukea arkeen taiteen ja kulttuurin kautta. Toiminnan tavoitteena on vahvistaa vanhemmuutta, tukea perhesuhteita ja lisätä hyvinvointia kulttuurin keinoin.

LEIKKI- JA TAIDETYÖPAJAT

Useissa kunnissa järjestetään vauvoille ja taaperoille suunnattuja leikki- ja taidetyöpajoja, joissa yhdistyvät varhaisen vuorovaikutuksen vahvistaminen, aistillinen tutkiminen ja taiteenlajikohtaiset sisällöt. Toiminta voi olla esimerkiksi värikylpyjä, valoleikkejä, musiikki- ja liiketunteja, pienille suunnattuja työpajoja tai perhesirkusta. Työpajoja järjestävät kunnan kulttuuripalvelut, lastenkulttuurikeskukset, museot sekä taide- ja musiikkioppilaitokset sekä seurakunnat ja useat kolmannen sektorin toimijat, kuten MLL.

Työpajat toteutetaan usein perheille maksuttomina tai edullisina. Toiminnan määrä ja toteutustavat vaihtelevat kunnittain, mutta pääpaino on turvallisessa, elämyksellisessä ja ikätasoisessa taidetoiminnassa, joka tukee lapsen kehitystä ja yhteistä tekemistä aikuisen kanssa.

Esimerkkejä:

Vauvojen ja taaperoiden muskarit (järjestäjinä mm. seurakunnat, kunnat)

Kansalaisopiston musiikkileikkikoulu alle 3-vuotiaille (toimintaa useissa kunnissa)

Ylä-Satakunnan musiikkiopiston vauva- ja taaperomuskarit

Joensuun konservatorion muskarit 0–6-vuotiaille

Vauvojen ja taaperoiden taidetyöpajat: värikylvyt, vauvasirkus, perhesirkus, valokylvyt, puistovärikylvyt, leikkipajat, ym.

MUUT YHTEISTYÖMALLIT

Kummilapsi- tai kulttuurilapsitoiminta ei ole velvoittavaa, vaan se tarjoaa matalan kynnyksen mahdollisuuden löytää iloa, yhdessäoloa ja tukea arkeen taiteen ja kulttuurin avulla. Toiminnan tavoitteena on vahvistaa vanhemmuutta, tukea perhesuhteita ja edistää lasten ja perheiden hyvinvointia kulttuurin keinoin. Kutsut lapsille ja heidän perheilleen jaetaan neuvolassa.

Toimintamallin nimi: **Kulttuurin kummilapset**

Toiminta-alue: Helsinki

Lyhyt kuvaus: Kulttuurin kummilapset -toimintamalli tarjoaa kaikille Helsingissä asuville lapsille henkilökohtaisen kulttuurikurssitoiminnan, jonka avulla perheet voivat osallistua maksutta erilaisiin kulttuurisisältöihin. Kummitoimijat määrättyvät lapsen syntymävuoden mukaan ja lapsella on samat kummitoimijat kouluikänsä asti. Kummitoiminnassa mukana on noin 30 taide- ja kulttuuritoimijaa. Toiminta on suunnattu erityisesti vauvoille ja alle kouluikäisille lapsille ja lapsen kehitysvaihe on huomioitu tapahtumissa. Lapsi on myös kaiken toiminnan keskiössä.

Toimintamallin nimi: **Kulttuurilapset**

Toiminta-alue: Vantaa

Lyhyt kuvaus: Kulttuurilapset -toimintamalli tarjoaa kaikille Vantaalla asuville alle kouluikäisille lapsille henkilökohtaisen kulttuurilapsitoiminnan, jonka avulla perheet voivat osallistua maksutta erilaisiin kulttuurisisältöihin. Toiminta on suunniteltu erityisesti 0–6-vuotiaiden lasten perheille, ja toiminnassa on huomioitu lasten eri kehitysvaiheet.

Toimintamallin nimi: **Vauvojen taidetreffit** (kirjatreffit ja musiikkitreffit)

Toiminta-alue: Turku

Lyhyt kuvaus: Toiminnassa mukana ovat kirjasto ja filharmoninen orkesteri, jotka järjestävät vuorokausin taidetreffit. Vauvojen musiikkitreffeillä vaikutetaan musiikista itse tehden ja kuunnellen. Treffien alkupuolella on joka kerta vaihtuva ohjelmaa, ja jokaisen tilaisuuden päätteeksi TFO:n muusikot esiintyvät vauvoille. Vauvojen kirjatreffeillä leikitään ja maistellaan vauvakirjallisuutta. Vauvojen taidetreffit ovat maksuttomia, eikä niihin ole ennakkoilmoittautumista.

JAETTAVAT JA LÄHETETTÄVÄT MATERIAALIPAKETIT

Toimintamallin nimi: **Vauvan opas kulttuuriin**

Toiminta-alue: Tampere

Lyhyt kuvaus: Vauvan opas kulttuuriin on Tampereen kaupungin tuottama paketti, joka jaetaan kaikille vuonna 2025 syntyville vauvoille. Paketti sisältää esitteen, joka esittelee kaupungin kulttuuritarjontaa vauvaperheille, sekä Luovuus asuu minussa -kirjaseen, jossa on leikkilisiä harjoitteita tukemaan lapsen kasvua ja varhaista vuorovaikutusta. Tavoitteena on tehdä taide ja kulttuuri helposti saavutettaviksi perheille luoden pohjaa elinikäiselle kulttuurin nauttimiselle. Paketteja jaetaan neuvoloissa ja erilaisissa vauvaperheiden tapahtumissa.

Toimintamallin nimi: **Vauvojen taidepaketti**

Toiminta-alue: Hämeenlinna

Lyhyt kuvaus: Hämeenlinnan taidemuseon ja Kulttuurikeskus ARX:n yhteistyössä toteuttama Vauvojen taidepaketti annetaan lahjaksi kaikille hämeenlinalaisille vauvoille. Vauvojen taidepaketti jaetaan vanhemmille neuvoloissa jo ennen lapsen syntymää. Lahjan tarkoitus on rikastuttaa vauva-aikaa tarjoamalla taidetoimintaa ja menetelmiä, jotka tukevat vanhemman ja vauvan vuorovaikutusta.

Toimintamallin nimi: **Lastenkulttuurikortti**

Toiminta-alue: Espoo

Lyhyt kuvaus: Espoossa toimiva Lastenkulttuurikortti -toimintamalli tarjoaa jokaiselle Espoossa asuvalle vauvalle fyysisen kulttuurikortin matkaan kuusikuukautisneuvolakäynniltä. Kortin avulla perheet saavat vinkkejä ja ideoita pienten, luovien hetkien toteuttamiseen kotona – esimerkiksi tanssiaisia Tapiola Sinfoniettan tahdissa tai rytmiä myttyjä kotitalouden tarvikkeista. Kortti kannustaa myös tutustumaan KulttuuriEspoon eri yksiköiden vauva- ja taapero-ohjelmistoon.

MUSEOIDEN TOIMINTAMALLIT

Suomessa monet museot tarjoavat erityisesti pikkulapsille ja heidän perheilleen suunnattua toimintaa, joka tekee kulttuuriin tutustumisesta helppoa ja elämyksellistä. Museot järjestävät toiminnallisia näyttelyitä, joissa lapset voivat leikkiä, tutkia, kokeilla ja osallistua omalla tavallaan.

Monissa museoissa on myös erityisiä perhetiloja, kuten leikki- ja askartelupisteitä, joissa voi viettää yhteistä aikaa omaan tahtiin. Museot järjestävät lisäksi perheopastuksia, vauvaopastuksia ja työpajoja, joissa lauletaan, loruillaan, liikutaan tai askarrellaan. Toiminta tukee lapsen sensomotorista ja sosiaalista kehitystä sekä vahvistaa vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta taiteen ja kulttuurin keinoin. Museoiden tarjoama toiminta on yleensä maksullista (osallistuvat aikuiset ostavat museon pääsylipun).

Esimerkkejä:

Toimintamallin nimi: **Pienten aamu**

Toiminta-alue: Museo Leikki, Espoo

Lyhyt esittely: Pienten aamu on kerran kuussa järjestettävä pienois-tapahtuma, joka on suunnattu 0-3 -vuotiaille lapsille perheineen. Ohjelmasisältö vaihtelee kuukausittain koostuen erilaisista pikkulapsiperheille suunnatuista toiminnoista, jotka tuovat iloa, ihmettelyä ja elämyksellisyyttä vauva- ja taaperoikäisille lapsille yhdessä oman aikuisen kanssa. Pienten aamujen ohjelmasisällöissä tutustutaan esimerkiksi sirkuksen, teatterin, musiikin ja kuvallisen ilmaisun sekä erilaisten aistitilojen ja leikin maailmaan moninaisten esitysten ja työpajojen muodossa. Tapahtuma on maksullinen aikuisille ja yli 2-vuotiaille.

Muita esimerkkejä:

Helsingin kaupunginmuseon **Lasten kaupunki** ja **Lastentarhamuseo** tarjoavat kosketeltavia esineitä, roolileikkejä ja työpajoja, joissa vauvat ja taaperot ovat tervetulleita tutkimaan museoympäristöä turvallisesti.

***

Kangasalla Kimmo Pyykkö -taidemuseon **Musavauva-tuokiot** syksyllä 2025 ovat vauvojen ja vanhempien yhteisiä musiikillisia hetkiä, joissa tanssitaan, loruillaan, lauletaan, soitetaan ja ennen kaikkea nautitaan monipuolisesta musiikista yhdessä lapsen kanssa.

***

Kansallismuseolla on **Culture Kids -ohjelma**, jossa tapahtumia järjestetään myös hyvin pienten lasten perheille.

***

Tampereen taidemuseo järjestää noin kerran kuussa **“vauvapäiviä”**, jolloin tarjotaan lyhyt opastus vauvoille ja taaperoille. Myös muissa Tampereen museoissa on perhepäiviä, joissa huomioidaan hyvin pienet lapset.

***

Espoossa Museo Emma järjestää **Taideleikkejä**, jotka ovat yhdessä tekemistä ja kokemista alle vuoden ikäisille vauvoille ja heidän vanhemmilleen. Saastamoisen säätiön kokoelmanäyttelyssä on vauvoille tarjolla leikkipisteitä, joissa pääsee ihmettelemään muun muassa hassuja peilejä ja jännittäviä heijastuksia. Leikkituokioiden lomassa opas kertoo aikuisille näyttelyn teoksista. Taideleikki-tuokio toimii non-stopina.

TAPAHTUMAT

Pikkulapsille ja heidän perheilleen tarjotaan paljon myös erilaisia tapahtumia. Osa näistä on yksittäisiä, osa toistuvia tai säännöllisesti, esimerkiksi vuosittain toteutettavia. Myös monet lapsille ja lapsiperheille suunnatut tapahtumat tai festivaalit sisältävät selkeästi aivan pienille osallistujille suunnattuja ohjelmaosioita. Tapahtumia on eri puolilla Suomea ja ympäri vuoden. Vuosittain syyskuun viimeisenä perjantaina vietettävä **Vauvan päivä** on myös suosittu päivä järjestää tapahtumia pikkulapsille ja heidän perheilleen.

Esimerkkejä vuosittaisista tapahtumista:

Pikkuprovinssi, Seinäjoki

Vauvalätäkkö, Vaasa

Vekara-Varkaus, Varkaus

Vaippis, Malmitalo, Helsinki

MUUT TOIMINTAMALLIT

Selvitystyössä tuli esille myös muutamia laajasti käytössä olevia pikkulapsille ja heidän perheilleen suunnattuja toimintamalleja, joiden ensisijainen tavoite ei ole taide- ja kulttuuritoiminta, mutta joissa kuitenkin usein on taide- ja kulttuurisisältöjä.

Perhekerhot ja perhekahvilat: MLL:n ja seurakuntien perhekerhot ja perhekahvilat ovat matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja, joissa vanhemmat ja alle kouluikäiset lapset voivat tavata muita perheitä, saada vertaistukea ja viettää aikaa yhdessä. Toiminta on pääosin avointa, maksutonta ja säännöllistä, ja se rakentuu leikin, yhteisen tekemisen ja vuorovaikutuksen ympärille. Kerhojen sisältö voi olla vapaata yhdessäoloa, ohjattuja laulu- tai leikkihetkiä, teemallisia toimintatuokioita tai asian tuntijoiden vierailuja.

Avoin kohtaamispaikkatoiminta: toiminta tarjoaa perheille matalan kynnyksen yhteisen tilan, jossa vanhemmat ja lapset voivat tavata muita, saada vertaistukea ja osallistua monipuoliseen toimintaan. Toiminta järjestetään yhteistyössä hyvinvointialueen, kunnan, järjestöjen ja seurakuntien kanssa, ja se on yleensä maksutonta. Kohtaamispaikoissa järjestetään vapaata yhdessäoloa, leikkiä, musiikkia, keskusteluja sekä vertaistukiryhmiä ammattilaisten ja vapaaehtoisten vetäminä. Toiminnan kehittämisessä painotetaan perheiden osallisuutta ja yhteiskehittämistä, ja toimintamalleja sovitetaan paikallisten perheiden tarpeisiin.

Avoin päiväkotiki tai avoin varhaiskasvatus tarkoittaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, joka on tarkoitettu lapsille, jotka eivät ole kunnallisessa tai yksityisessä varhaiskasvatuksessa. Toimintamuotoja voivat olla esimerkiksi kerhot, joihin lapsi osallistuu yksin tai perhekerhot, joihin lapsi osallistuu yhdessä vanhemman kanssa.

5

Asiantuntijapuheenvuorot

Ulla Laurio (s. 44)

Kulttuurin kummilapset, Helsingin kaupunki

Pienet askeleet kulttuuriin otetaan yhdessä

Milla Liehu (s. 46)

Kulttuurineuvola-toiminta, Jyväskylän kaupunki

Kulttuuri on neuvolatyön ihana mauste

Päivi Setälä (s. 49)

Vauvojen värikylpy®, Porin kaupunki

**Vauva ilmaisee – Vauvojen värikylpy®
-toimintamallin kehittäminen**

Marikki Huhtala ja Lotta Lindblom (s. 52)

Kulttuurin kutsuvieras -malli, Turun kaupunki

Jokainen perhe ansaitsee kulttuurihyvinvointia

Ulla Laurio

Kulttuurin kummilapset, Helsingin kaupunki

Pienet askeleet kulttuuriin otetaan yhdessä

”Tää kuulostaa niin hurjalta, että me halutaan ilman muuta olla mukana”, vastasivat kulttuuritoimijat, kun kerroin ajatuksesta laajentaa Helsingin kaupunginorkesterin kummilapsiprojekti kaupungin yhteiseksi toimintamalliksi, joka yhdistäisi eri kulttuuriorganisaatiot ja kaikki alle kouluikäiset helsinkiläiset. Kulttuurijohtaja Tuula Haaviston kunnianhimoisen idean myötä kohdattavia lapsia ja perheitä olisi muutamassa vuodessa yli 30 000, ja ymmärsimme, kuinka laaja-alaisesti hanke voisi hyödyttää sekä perheitä että koko kaupunkia.

Jokainen taidetoimija harkitsi osallistumistaan omista lähtökohdistaan: kulttuurikummius vaatisi pitkäaikaista sitoutumista ja resursseja, mutta vastineeksi syntyisi pysyvä yhteys kokonaisuun ikäluokkiin ja heidän perheisiinsä. Tavoitteena oli kehittää uusi toimintamalli kuunnellen kaikkien osapuolten tarpeita ja vahvistaen yhteistä oppimista.

Keskiössä oli lapsiperheiden hyvinvoinnin lisääminen. Tavoite, joka yhdistää kunnan palvelut ja kytkee taide- ja kulttuuritoimijat tiiviisti myös sotesektoriin. Lastenneuvolat, jotka olivat olleet mukana kaupunginorkesterin aiemmissa projekteissa, lähtivät innolla kehittämään toiminnan laajennusta. Terveystoimijat toivat mukanaan arvokkaan näkemyksen vauvaperheiden arjesta, ja uusi hanke rikastutti heidän työkalupakkiaan.

Yhteistyötä taidelaitosten, varhaiskasvatuksen, neuvoloiden ja rahoittajien välillä leimasi alusta asti avoimuus ja halu jakaa osaamista. Myös lapsiperheitä, joista osa oli ollut mukana aiemmin, kutsuttiin mukaan työpajoihin. Jokaisen äänen varmistamiseksi tapaamiset aloitettiin pienissä ryhmissä, ja kun pohjaa oli kertynyt riittävästi, järjestettiin ensimmäiset yhteiskehittämisseminaarit.

Ensimmäisessä seminaareissa täsmennettiin toiminnan arvot ja tavoitteet. Samalla syntyi tarve luoda laadun mittareita ja menetelmiä, jotka tukevat jatkuvaa oppimista ja kehittymistä. Kaupunginorkesterin kokemukset toimivat suunnittelun runkona, mutta muiden taide- ja kulttuuritoimijoiden oli löydettävä omat tapansa toimia etenkin vauvojen kanssa. Tukea saatiin tieteen ja taiteen asiantuntijoilta, jotka toimivat seminaarien alustajina.

Kuva Teatteri ILMIÖ:n
aika pyöreä
-taaperoteatteriesityksestä.
Kuvaaja: Matti Snellman

Hankkeen onnistumisen ytimessä oli lastenkulttuurin tekijöiden huikea ammattitaito ja kokemus. Kun sitä jaettiin yli taidelajirajojen ja jalostettiin yhteiskehittämisseminaareissa, yksittäisten osaajien tietotaito muuttui kaikkien yhteiseksi voimavaraksi. Näin syntyi Kulttuurin kummilapset -ohjelma, johon on kutsuttu mukaan kaikki vuonna 2020 ja sen jälkeen syntyneet helsinkiläiset lapset. Marraskuussa 2025 mukaan oli rekisteröitynyt yli 16 200 lasta.

Jokainen paikkakunta, joka suunnittelee lapsiperheiden reittiä kulttuurin äärelle, miettii itse oman polkunsä, joka sopii sen maastoon. Tärkeintä on, että annetaan paikallisten toimijoiden viisauden tulla esiin ja otetaan askeleet yhdessä, samaan suuntaan.

Kirjoittaja:

Ulla Laurio on eläkkeellä oleva kolmen lapsen onnellinen mummu, joka on ollut Kulttuurin kummilapset -toiminnan ensimmäinen koordinaattori ja projekti-päällikkö hankkeen kehittämisen ja aloittamisen aikana vuosina 2019–2024.

Milla Liehu

Kulttuurineuvola-toiminta, Jyväskylän kaupunki

Kulttuuri on neuvolatyön ihana mauste

Huoneeni on neuvolassa aulan vieressä ja kuulen usein, kun vanhemmat keskustelevat yhdessä aulan eläinaiheisista taideteoksista, jotka on toteutettu osana Kulttuurineuvola-toimintaa. Sain itse olla mukana vaikuttamassa ja ehdottamassa, että neuvolamme seinille maalattaisiin metsän eläimiä luonnollisessa koossa. Itselle luonto on sydäntä lähellä ja nautin, kun kuulen nämä keskustelut käytävältä. Perheet juttelevat eläimistä, etsivät niitä ja miettivät, mitkä jäljet kuuluvat kenellekin.

Kulttuuritoiminta voi sanana kuulostaa vaikealta ja vieraalta. Sitähän se ei ole. Se on höpsöttelyä, hupsuttelua, leikkejä ja aistien kautta ihmettelyä lapsen kanssa. Meidän terveydenhoitajien tulee kaivaa jokaiselle ne sopivat sanat siitä puhumiseen. Auttaa jos tuntee perheen, niin silloin osaa tarjota heille sopivaa toimintaa ja kertoa asiasta heidän tavallansa. Kulttuurin kautta voi oppia, vaikkapa metsäneläinten kokoja ja nimiä. Se voi liikuttaa lasta ja aikuista sekä fyysisesti että emotionaalisesti. Se voi saada positiivisia kokemuksia yhdessäolosta ja omasta kehosta.

Koen, että kulttuuritoiminta on neuvolatyössä myös ihana mauste. Saamme jakaa käynneillä perheille kulttuurimateriaalia, joka lisää tietoutta tapahtumista, palveluista ja vaikkapa loruttelusta vauvan kanssa. Myös tapahtumajulistet seinillä saattavat johdatella keskusteluun kulttuurista lasten ja vanhempien kanssa. Kirjasto tulee paljon myös puheisiin neuvoloille toteutetun Lukureseptin kautta. Joskus neuvolassa pituutta mitattaessa vanhempi on laulanut hänen lempilauluaan, jotta lapsi rauhoittuisi mittaukseen.

Neuvolan terveydenhoitajille suunnatut erilaiset kulttuurikoulutukset muistuttavat meitä myös aiheen tärkeistä vaikutuksista lapsen kasvuun ja kehitykseen, erilaisista tapahtumista ja materiaalista. Koen ne tärkeinä työssäni. Muistan erityisesti meille jo vuosia sitten Kulttuurineuvola-toiminnan kautta tulleen Taidepiilolastenkulttuuriyhdistyksen Luovan leikin laatikon. Laatikko taitaa olla tallessa, sen sisältö ei ehkä, mutta sen idea on tallessa mielessäni. Se herää aina, kun tapaan kuuden kuukauden ikäisen

Jyväskylän keskustan neuvolassa vuonna 2021 toteutetut seinämaalaukset perustuvat lasten maalauksiin ja piirustuksiin. Teokset on toteuttanut kuvataiteilija Paula Myllymäki osana Kulttuurineuvola-toimintaa. Kuvaaja: Petteri Kivimäki

vauvan, joka on kyllästynyt omiin leluihinsa. Kehoitin siinä hetkessä perhettä kaivamaan esimerkiksi keittiön hyllyjä ja tekemään vauvalle leluja arjen tavaroista. Villasukan sisään rutisteltu sellofaani on aivan hillitön hitti!

Kirjoittaja:

Milla Liehu on terveydenhoitaja ja pediatriinen uniohjaaja Palokan neuvolasta Keski-Suomen hyvinvointialueelta.

Kuva Vauvojen värikylvystä.
Kuvaaja: Merilii Simonen

Päivi Setälä

Vauvojen värikylypy®, Porin kaupunki

Vauva ilmaisee – Vauvojen värikylypy® -toimintamallin kehittäminen

Se alkoi äkillisenä koko kehon sävöyksenä: vauva voi uida ja musisoida, voisiko hän ilmaista itseään myös visuaalisesti ja jos, niin miten sitä voi tukea. Ensimmäisen kokeilun jälkeen puolen vuoden kuluttua toiminnalla oli nimi, toimintamalli ja syntymättömiä lapsia jonossa.

Vauvojen värikylypy® syntyi Porin lastenkulttuurikeskuksessa vuonna 2003. Vauvojen värikylypy® on taiteellinen menetelmä, jossa vauvat ja heidän läheisensä pääsevät yhdessä kokemaan värejä ja materiaaleja moniaistisesti, tukien vauvan luovuutta, aistikehitystä ja varhaista vuorovaikutusta. Nuorimmat osallistujat ovat neljän kuukauden ikäisiä. Toimintamallia on kehitetty ja muokattu vuosien saatossa. Se ei ole mikään purkista otettava metodi, jota voit oppikirjan luettuasi ryhtyä toteuttamaan, vaan alati kehittyvä ja syventyvä moninainen lonkero, joka ulottuu neuvoloihin, taidenäyttelyihin ja Balkanilta Japaniin.

Vauvojen värikylypy® -toiminnan pohjana on ajatus vauvasta toimijana, jolla on oma tahdon suunta ja luonne. Toiminta perustuu ajattelulle, että itsensä ilmaiseminen visuaalisesti on mielekästä ja tuottaa mielihyvää. Vauvojen värikylypy® -työpajoissa vauvojen tuottamia jälkiä, visuaalisia eleitä ja toimintaa pidetään merkittävänä ja tärkeinä. Tutkimuksilla on osoitettu, että kuvataiteen kokeminen ja materiaalien tutkiminen tukevat vauvojen luovuutta, uteliaisuutta ja tunneilmaisua. Opettajien ja ohjaajien rooli on keskeinen, jotta kuvataidekokemukset ovat turvallisia ja merkityksellisiä myös pienimmille lapsille. Siksi Porissa aloitettiin vuonna 2006 Vauvojen värikylypy® -ohjaajien koulutus. Koulutuksessa perehdytään vauvan ilmaisuun, metodin peruseräisiin, turvallisuuteen ja materiaalien moninaiseen maailmaan. On tärkeää, että ohjaaja näkee erilaisen materiaalien mahdollisuudet ja hänellä on halu ja taito innostua näistä sekä tieto varhaisen vuorovaikutuksen, yhteisten elämysten ja osallisuuden merkitystä.

Vauvojen värikylpy® -toiminnan pohjalta käynnistyi myös Kultane® -kulttuuri- ja taidepainotteinen neuvolatoiminta vuonna 2014. Teemme tiivistä moniammatillista yhteistyötä terveydenhoitajien ja hyvinvointialueen kanssa opetellen toistemme kieltä ja toimintatapoja. Neuvolan kautta tavoitamme ja altistamme taiteelle perheet, joita ei taidetoiminta suoraan puhuttele. Tutkimukset osoittavat, että sen lisäksi, että taidekasvatus ja taideharrastukset varhaislapsuudessa herkistävät taiteelle ja sen moninaisuudelle, ne myös tukevat sosiaalisten taitojen, turvallisen kiintymyksen ja kognitiivisten taitojen kehittymistä.

Vauvojen värikylpy® -toiminnalla on ollut merkittävä vaikutus ei vain taide- ja kulttuuritoiminnan vakiintumisessa osaksi vauvaperheiden arkea vaan myös tämän ikäryhmän huomioimisessa muun muassa museoiden asiakasryhmänä. Taide- ja kulttuuri ovat osa elämän mielekkyyden merkitystä, mikä on huomattu myös henkisen resilienssin ja huoltovarmuuden perustana. Vauva on osa tätä kokonaisuutta ja hänellä sekä hänen ilmaisullaan on paljon annettavaa maailmalle.

Kirjoittaja:

Taiteen tohtori Päivi Setälä on Lastenkulttuurikeskus Kruunupään johtaja sekä Vauvojen värikylpy® -metodin kehittäjä.

Lähteet:

Setälä, Päivi. 2011. Vauvojen värikylpy. Pori Lastenkulttuurikeskus - Satakunnan lastenkulttuuriverkosto. Pori: Porin taidemuseo.

Snapshots of Arts Education in Childhood and Adolescence: Access and Outcomes. 2025. National Endowment for the Arts.

Denee, Rachel. 2024. Visual arts with infants and toddlers: Developing respectful and intentional pedagogy. The First Years: Nga - Tau Tuatahi. New Zealand Journal of Infant and Toddler Education.

Kuva Vauvojen värikylvystä.
Kuvaaja: Kirsi Jaakkola

Marikki Huhtala ja Lotta Lindblom

Kulttuurin kutsuvieras -malli, Turun kaupunki

Jokainen perhe ansaitsee kulttuurihyvinvointia

Me perheohjaajat saimme pari vuotta sitten kutsun osallistua Kulttuurin kutsuvierashankkeen pilotointiin. Saimme kulttuurikutsuja jaettavaksemme erityisesti perheille, joissa oli havaittavissa ilottomuutta tai vaikeutta lähteä kodista vauvan tai lasten kanssa yhteiseen tekemiseen. Olimme kovin innoissamme siitä, että saisimme vihdoinkin jotain konkreettista annettavaa perheille. Pienen lahjan antaminen tuntuu aina mukavalta, sekä saajalle että antajalle. Olemme aiemmin miettineet, miten kivaa olisi voida antaa jotain perheille pienenä yllätyksenä käyntimme lopuksi. Ja nyt se toteutui!

Perheet ovat enimmäkseen olleet kiitollisia kutsusta, ja moni onkin jo heti alkanut suunnittelemaan mihin kutsua haluaisi käyttää. Seikkailupuiston, nykyisen Färin, kurssit ovat suosittuja, mutta myös museot ja konsertit. Kutsut ovat mahdollistaneet myös isojen perheiden tutustumisen esim. Turun Linnaan. Moni on ottanut isoäidin tai siskon mukaan viettämään yhteistä perheaikaa museossa. Kutsu mahdollistaa myös kulttuurikokemuksia eri ikäisille lapsille, kun samaan aikaan voi lähteä vauvan ja taaperon kanssa, vaikka muskariin. Ja onhan tämä oiva hetki myös vanhemmille saada aikaa yhdessä, voihan kutsun käyttää niinkin, että mennään yhdessä museoon vauvan nukkuessa vauvuissa. Mahdollisuuksia kulttuurihyvinvoinnin lisäämiseen on paljon.

On ollut mukavaa infota ja kutsua perheitä mukaan myös niihin tilaisuuksiin, johon ei ole tarvinnut varsinaista kulttuurin kutsuvieraskutsua käyttää. Olemme esim. käyneet perheiden kanssa Konserttitalossa järjestettävissä musiikkitapahtumissa, jossa lapset ovat saaneet tavallisen muskarin lisäksi tutustua filharmonisen orkesterin soittimiin. Lasten reaktioita sellon soidessa on ollut ihanaa katsoa ja miten vanhempi siinä samalla seuraa oman lapsen iloa, on meidän työssämme ihan parasta. Tällaisista kokemuksista pääsemme helposti keskustelemaan lapsesta vanhempien kanssa, varsinkin tilanteissa, jolloin perheen arki on kuormittavaa ja ehkä ilotontakin.

Kulttuuria lasten kanssa myös maahanmuuttaneille

Kohtaamme työssämme perheitä, jotka tulevat muista kulttuureista ja joilla ei ole kokemusta esim. värikylvystä tai ryhmämuotoisista aktiviteeteistä lapsen kanssa. On erityisen tärkeää, että nämä perheet pääsevät tutustumaan kulttuurin eri muotoihin lastensa kanssa. Ajatellaan, että kulttuurin kutsuvierastoiminta on hieno integrointimahdollisuus ja olemme innostuneita saada kaikenlaiset perheet osallistumaan. Saattaa olla vanhempia, jotka eivät itse välttämättä ole päässeet lapsena leikkimään, ja heille tällainen kokemus on erityisen mieleenpainuva. Olisi hienoa, jos tietoa toiminnasta olisi myös englanniksi, näin saisimme tarjota vielä laajemmin kulttuuritoimintaa.

Työntekijälle piristystä työn ohella

Haluaisimme nostaa esiin myös kulttuuritoiminnan positiiviset vaikutukset työntekijään. Meille on annettu mahdollisuus tutustua paikan päällä erilaisiin aktiviteetteihin ja paikkoihin ja toisinaan olemme olleet perheiden mukana kulttuuritoiminnoissa. Olemme esimerkiksi itse saaneet tuntea värikylvyn ryynit ja mustikat sormien välissä sekä käydä Konserttitalolla fiilistelemässä taaperoiden ja vauvojen ilmeitä muskarin ja filharmonisen orkesterin viihdyttämänä. Tällaisista oman hyvän mielen kokemuksista on helppoa ja hauskaa myös asiakasperheille hehkuttaa.

Perheohjaajan muisto matkan varrelta

Välähdyksenä kulttuuritoiminnan tarjoamisen ja osallistumisen merkityksellisyydestä on mieleeni painunut erityisesti perheet, joiden alkutaival vauvan kanssa oli ollut huolen harmaita pilviä täynnä. Aikanaan arjen löydettyä uomansa ja auringon jo pilkistäessä pilvien takaa, tuli luontevasti aika sille, että vanhempi voisi lähteä vauvan kanssa kodin ulkopuolelle ja yhdessä pohdimme, mikä voisi tuoda arkeen iloa. Monet löysivät arkeen mielekkyyttä ja suurta jaettava yhteistä iloa musiikin tai värikylvyn aistikokemusten kautta. Muistan erityisen hyvin äidin, joka kutsua antaessani katsoi minua kostunein silmin, ja kysyi saako halata kiitokseksi. Äiti ja vauva lähtivät yhdessä uusia seikkailuja kohti kutsu mukanaan oman työskentelyni nyt päättyessä. Omaan työreppuuni pakkasin kaiken sen vilpittömän ilon, minkä hetki minullekin perheohjaajana toi.

Kirjoittajat:

Marikki Huhtala ja Lotta Lindblom toimivat perheohjaajina Varsinais-Suomen hyvinvointialueella

6

Näkökulma

Taide- ja kulttuuripalvelujen merkitys lastensuojelussa – tuloksia kyselystä Valtakunnallisilla lastensuojelupäivillä

Valtakunnallisilla Lastensuojelupäivillä 7.–8.10.2025 toteutettiin lyhyt kysely, jonka tavoitteena oli kartoittaa lastensuojelun ammattilaisten näkemyksiä taide- ja kulttuuripalvelujen merkityksestä erityisesti pienten lasten hyvinvoinnille sekä perheiden tukemiselle tässä kontekstissa. Kyselyyn vastasi yhteensä 32 henkilöä. Valtaosa vastaajista työskenteli lastensuojelussa joko esihenkilöinä tai työntekijöinä, mutta mukana oli myös ohjaajia, perhetyöntekijöitä sekä asiantuntija- ja projektitehtävissä työskenteleviä.

Vastaajien oma arvio taiteen ja kulttuurin merkityksen tuntemisesta pienten lasten hyvinvoinnille oli keskimäärin melko korkea (3,69 asteikolla 1–4). Myös taide- ja kulttuuritoiminnan esiin nouseminen työssä sai keskiarvon 3,16, mikä viittaa siihen, että aihe liittyy ammattilaisten arkeen ainakin keskustelujen ja yhteistyön tasolla. Vaikka tietoisuus vaikutuksista on hyvällä tasolla, säännöllisiä ja vakiintuneita toimintamalleja on käytössä vastaajien mukaan toistaiseksi melko vähän. Yli puolet (56 %) kertoi hyödyntävänsä taide- ja kulttuurilähtöisiä toimintatapoja satunnaisesti, kun taas säännöllistä käyttöä raportoi vain 3 %. Neljännes vastaajista ei hyödyntänyt taidelähtöisiä menetelmiä lainkaan, ja noin 13 %:lla taiteen ja kulttuurin käyttäminen osana toimintaa olivat vasta suunnitteilla.

Kehittämisen tarpeita tunnistettiin useita. Suurimpina esteinä nähtiin tiedon ja osaamisen puute (47 %), rahoituksen ja kustannusten haasteet (44 %) sekä yhteistyön puutteet eri toimijoiden välillä (38 %). Myös kiire ja ajanpuute (34 %) sekä henkilöstöressurssien rajallisuus (28 %)

nousivat esiin. Vain pieni osa vastaajista (9 %) koki kulttuuripalvelujen tarjonnan olevan omalla alueella niin vähäistä, että se estäisi palvelujen hyödyntämistä. Näin ollen haasteet liittyvät useammin rakenteisiin, tiedonkulkuun ja resursseihin kuin varsinaiseen palvelujen saatavuuteen.

Avoimissa vastauksissa korostui etenkin tarve paremmalle tiedottamiselle ja näkyvyydelle: perheet ja ammattilaiset eivät aina tiedä, mitä taide- ja kulttuuripalveluja on tarjolla tai mistä niistä saa ajantasaista tietoa. Myös työntekijöiden koulutusta toivottiin, jotta taidelähtöisiä menetelmiä osattaisiin hyödyntää osana perheiden kohtaamista. Vastaajat peräänkuuluttivat yhteistyön tiivistämistä neuvoloiden, varhaiskasvatuksen ja lastenkulttuuritoimijoiden kanssa sekä matalan kynnyksen maksuttomien ryhmien ja tapahtumien lisäämistä. Useissa kommentteissa korostui ajatus taiteesta osana arkea: pienillä, luovilla menetelmillä voidaan vahvistaa vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta sekä tarjota perheille hyvinvointia tukevia, yhteisiä kokemuksia.

Kokonaisuutena lyhytkysely antaa viitteitä siitä, että lastensuojelun ammattilaiset tunnustavat taiteen ja kulttuurin potentiaalin perheiden hyvinvoinnin tukemisessa. Vaikka toiminta on tällä hetkellä usein satunnaista ja riippuu yksittäisten työntekijöiden kiinnostuksesta ja resursseista, näkemyksissä korostuu selkeä kehittämisintressi. Toimintaa voisi vahvistaa lisäämällä tietoisuutta, parantamalla palvelujen saavutettavuutta sekä rakentamalla pysyvämpiä, eri toimijat yhteen kokoavia malleja. Kysely osoittaa, että taide- ja kulttuuripalveluilla on nähtävissä merkittävää potentiaalia lastensuojelun työssä, ja aihe tarjoaa kiinnostavia mahdollisuuksia tuleville hankkeille ja kehittämistyölle.

7

Seuraavat askeleet – Kulttuurikasvatuksen polku syntymästä päiväkodin aloitusikään

Vauvoille ja taaperoille suunnattu taide- ja kulttuuritoiminta on Suomessa nouseva ja jatkuvasti kehittyvä osa kulttuurihyvinvoinnin kokonaisuutta. Suomen lastenkulttuuriliiton Pienet askeleet kulttuuriin -selvitystyön tulosten ja ajankohtaisen tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että vauvakulttuuri Suomessa:

- on tarpeeltaan tunnistettu, mutta rakenteiltaan ja resursseiltaan vielä heikkoa
- sisältää paljon hyviä toimintamalleja, jotka ovat kuitenkin usein alueellisia
- edellyttää vahvaa yhteistyötä, sillä yksittäinen toimija ei pysty kattamaan kaikkia tarpeita
- vaatii perheiden tavoittamista oikeaan aikaan, sillä elämänvaihe on lyhyt ja ainutkertainen
- rakentuu kuntien ja hyvinvointialueiden kulttuurihyvinvoinnin yhdyspinnoille
- hyötyy pienistä teoista: matalan kynnyksen arkilähtöiset kulttuurikokemukset tukevat lapsen kehitystä ja perheen hyvinvointia.

Pienet askeleet kulttuuriin -selvityksessä nousi esiin, että vauvojen ja taaperoiden taide- ja kulttuuripalvelut muodostavat Suomessa yhteiskunnan eri aloille ja erilaisille toimijoille tärkeän, mutta yhä osin jäsentymättömän kokonaisuuden. Kyse on elämänvaiheesta, jossa perheiden arki on intensiivistä ja palveluiden tarve suuri, ja jossa kulttuuristen kokemusten tuomat hyvät vaikutukset voivat ulottua kauas tulevaisuuteen. Selvitystyön perusteella voidaan hahmotella kulttuurikasvatuksen polkua jo syntymästä lähtien ja tunnistaa keskeisiä kehittämistarpeita palveluille, joita on saatavilla varhaislapsuudessa ennen päivähoitoon siirtymistä.

Selvitys vahvasti käsitystä siitä, että alle kouluikäisille ja heidän perheilleen suunnattuja taide- ja kulttuuripalveluja on monipuolisesti tarjolla eri puolilla maata. Tarjonta on kuitenkin alueiden välillä epätasaista, resurssit rajallisia ja palveluiden kokonaisuus paikoin pirstaleinen. Toimintaa toteutetaan laajasti erityyppisinä esityksinä, tapahtumina, työpajoina sekä avoimena toimintana. Varhaiskasvatus ja taiteen perusopetus ovat monissa kunnissa tärkeässä roolissa taide- ja kulttuuripalveluiden tarjoajina, mutta selvityksessä korostui myös se, että kunnallisen varhaiskasvatuksen ulkopuolella olevat lapset jäävät helposti tarjonnasta paitsi.

Kulttuuripalveluiden saavutettavuutta edistetään monin paikoin yhteistyöllä esimerkiksi kirjastojen, neuvoloiden, järjestöjen ja seurakuntien kanssa. Kolmannen sektorin toimijoista erityisesti MLL:n ja evankelisluterilaisten seurakuntien rooli korostuu, sillä ne järjestävät laajasti pikkulapsille ja perheille suunnattua toimintaa eri puolilla Suomea. Samalla todettiin, että tietyillä alueilla lapsimäärien vähentyessä arkena päiväsaikaan osallistuvia perheitä on entistä vähemmän. Tämä muuttaa palveluiden käyttöä ja asettaa uusia haasteita toiminnan saatavuudelle ja jatkuvuudelle.

Jatkokehittämisen näkökulmasta keskeiseksi toimintatavaksi nousi neuvolayhteistyön vahvistaminen, sillä neuvolat tavoittavat lähes kaikki perheet ja ovat luonteva paikka tuoda esille kulttuuripalveluihin liittyviä mahdollisuuksia. Neuvolahenkilöstön perehdyttäminen alueen kulttuuritoimijoihin ja selkeän, koottujen materiaalien tarjoaminen voisi tehdä kulttuurisisällöistä luonnollisen osan perheille annettavaa tukea. Yhteisten toimintamallien, kuten kulttuurihyvinvoinnin puhekesiöiden mallin yhtenäinen käyttö kaikilla hyvinvointialueilla voisi vahvistaa tätä entisestään.

Kirjastoilla on monilla paikkakunnilla jo nyt perheiden olohuoneen rooli, jota voidaan kasvattaa vahvistamalla yhteistyötä kulttuuritoimijoiden ja taidekasvatuksen kanssa. Kirjastot voivat toimia helposti saavutettavina tiloina, joissa pienet lapset ja perheet kohtaavat kulttuuria arjen keskellä.

Kansallisen tason toimintamalli varhaislapsuuden kulttuuripalveluille?

Selvityksessä havaittiin, että valtakunnallinen toimintamalli erityisesti varhaislapsuuden taide- ja kulttuuripalveluille puuttuu. Tällaisen mallin kehittämiseksi on sekä tilausta että edellytyksiä. Kulttuurikasvatussuunnitelmien ja Taidetestaajat-kulttuurikasvatusohjelman kaltaiset rakenteet osoittavat, että pitkäjänteinen ja valtakunnallisesti koordinoitu kehittäminen on mahdollista. Samanlainen kehys varhaislapsuuden kulttuuritoiminnalle tukisi kuntia ja hyvinvointialueita, vahvistaisi yhdenvertaisuutta,

helpottaisi perheiden tiedonsaantia ja mahdollistaisi paikalliskulttuurin erityispiirteiden huomioimisen. Tavoitteena tulisi olla järjestelmä, joka on tunnettu, luotettu ja saavutettava ja joka tukee lasten ja perheiden hyvinvointia ennaltaehkäisevästi.

Selvityksessä yleisinä pikkulapsiperheille suunnattujen kulttuuri- palveluiden kehittämistarpeina korostuvat resurssien vahvistaminen, saavutettavuuden parantaminen, lapsi- ja perhelähtöisyyden lisääminen sekä yhteistyön ja verkostomaisten toimintamallien kehittäminen. Näiden pohjalta on mahdollista rakentaa johdonmukainen ja yhdenvertainen kulttuurikasvatuksen polku jo lapsen varhaisimmista elinvuosista alkaen.

Kokonaisuutena selvitystyö osoittaa, että edellytykset vahvalle ja yhdenvertaiselle varhaislapsuuden kulttuurikasvatukselle ovat olemassa, kunhan kehittämistyötä jatketaan johdonmukaisesti ja yhteistyössä. Tästä näkökulmasta voidaan jo hahmottaa myös suunta, johon seuraavaksi on mahdollista edetä.

Näiden askelten avulla voidaan luoda pohja tulevaisuudelle, jossa jokaisella pikkulapsella ja hänen perheellään tai läheisillään on mahdollisuus kohdata taidetta ja kulttuuria arjessaan. Samalla vahvistuu ymmärrys siitä, että taide ei ole vain myöhempien ikävuosien harrastus, vaan olennainen osa hyvää ja kokonaisvaltaista lapsuutta. Kun pysyviä, saavutettavia ja käyttäjälähtöisiä rakenteita rakennetaan jo varhaisvaiheista alkaen, kulttuurikasvatuspolku voi alkaa syntymästä ja kannatella lapsen elämänsä eri vaiheissa. Näin luodaan perusta, jonka varaan lapsi voi rakentaa oman tapansa olla, ilmaista, osallistua ja kuulua yhteisöön.

Vauvakulttuurin kehittäminen ei ole vain palveluiden rakentamista, vaan pitkän aikavälin investointi siihen, millaiseksi yhteiskunnaksi haluamme kasvaa. Varhaiset kokemukset ja pienet teot kantavat kauas. Yhdessä voimme varmistaa, että taiteen ja kulttuurin polku avautuu jokaiselle lapselle heti elämän alussa – ja että siitä tulee polku, joka jatkuu luontevasti läpi koko elämän.

Lähteet

Leppisaari Katri (toim.) (2025). Elämä vaatii taidetta! Kirja kulttuurihyvinvoinnista. Taiteen edistämiskeskus.

Pia Houni, Isto Turpeinen, Johanna Vuolasto (2020). Taidetta! Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja.

Ruokolainen, Olli & Kautio, Tiina (2025). Kulttuurihyvinvointialueet? Kulttuurihyvinvointitoiminnan tavoitteet, organisointi ja rahoitus hyvinvointialueilla. Cuporen verkkojulkaisuja 84. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Kulttuurin TEAviisari 2025.
<https://teaviisari.fi/>

WHO (2019). What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review.

Käsissäsi on valtakunnallinen selvitys pikkulapsille ja heidän perheilleen suunnatuista taide- ja kulttuuripalveluista Suomessa. Selvityksestä löydät kuvausta palveluiden nykytilasta eri sektoreiden näkökulmista, asiantuntijapuheenvuoroja pikkulapsiperheille suunnattujen kulttuuripalveluiden merkityksestä sekä kuvauksia olemassaolevista toimintamalleista. Selvitys on tarkoitettu yleiskuvan rakentajaksi. Se tarjoaa tietopohjaa ja näkökulmia kulttuuripalveluiden suunnitteluun ja kehittämiseen kunnissa, hyvinvointialueilla sekä taide- ja kulttuurikentällä.

Selvitys on toteutettu osana Pienet askeleet kulttuuriin -hanketta Brita Maria Renlundin muistosäätiön tuella. Valtakunnallinen kartoitus toteutettiin hankeajana 2/2025–2/2026, ja tietoa kerättiin palveluntuottajilta eri puolilta Suomea. Kerätty aineisto on koottu tähän julkaisuun, joka tarjoaa kokonaiskuvan pikkulapsiperheille suunnattujen kulttuuripalveluiden tilanteesta ja kehittämissuunnista.